

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

FILOZOFSKI FAKULTET

ODSJEK ZA PEDAGOGIJU

**PRIVATNE INSTRUKCIJE IZ PERSPEKTIVE
MATURANATA**

Diplomski rad

Vlatka Mihalić

Zagreb, 2018.

Sveučilište u Zagrebu

Filozofski fakultet

Odsjek za pedagogiju

PRIVATNE INSTRUKCIJE IZ PERSPEKTIVE MATURANATA

Diplomski rad

Vlatka Mihalić

Mentor: dr.sc. Ivan Markić, doc.

Zagreb, 2018.

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Što su privatne instrukcije?	2
2.1. Privatne instrukcije ili sjena obrazovnog sustava	5
3. Odabir privatnih instrukcija – tko?/zašto?	7
3.1. Razlozi odabira privatnih instrukcija od strane učenika	9
3.2. Razlozi odabira privatnih instrukcija od strane pružatelja usluge.....	10
4. Prednosti i nedostaci privatnih instrukcija	10
4.1. Povezanost privatnih instrukcija i obrazovnog sustava.....	11
4.2. Povezanost privatnih instrukcija i ekonomskog razvoja	15
4.3. Povezanost privatnih instrukcija i društva	19
5. Privatne instrukcije - korak prema postignuću ili zabluda?	22
6. Smjer i mogućnost političkog djelovanja na privatne instrukcije.....	25
6.1. Odgovori Hrvatske politike na porast trenda privatnih instrukcija	29
7. Privatne instrukcije iz pedagoške perspektive	31
8. Empirijski dio.....	35
8.1. Problem i cilj istraživanja	36
8.2. Hipoteze istraživanja	37
8.3. Način provođenja istraživanja	38
8.4. Uzorak	39
8.5. Mjerni instrumenti	39
8.6. Statistička obrada podataka	42
9. Rezultati istraživanja.....	42
9.1. Deskriptivna analiza.....	42
9.2. Provjere hipoteza.....	46
9.2.1. Stavovi maturanata u kategorijama Razlozi pohađanja privatnih instrukcija i Nejednake šanse	46
9.2.2. Razlike u stavu prema privatnim instrukcijama s obzirom na spol, školski uspjeh i iskustvo korištenja privatnih instrukcija maturanata.....	49
10. Rasprava	62
10.1. Rasprava o rezultatima istraživanja.....	62
10.2. Metodološki nedostaci istraživanja	65
11. Zaključak.....	67

12. Literatura.....	69
13. Prilozi	74
Prilog 1. Anketni upitnik	74
Prilog 2. Suglasnost učenika za sudjelovanje u istraživanju	78
Prilog 3 Obavijest roditeljima.....	79

Privatne instrukcije iz perspektive maturanata

Sažetak

Cilj ovog rada bio je ispitati stavove maturanata o pojedinim segmentima privatnih instrukcija u srednjoškolskom obrazovanju te steći uvid u moguće razloge pohađanja istih. Korištena je kvantitativna metodologija te su podaci prikupljeni putem anketnih upitnika, anketiranjem maturanata šest završnih razreda Gimnazije Karlovac. Rezultati istraživanja pokazuju kako maturanti imaju izražene stavove po pitanju razloga pohađanja privatnih instrukcija kao i problemima nejednakosti koje proizlaze kao posljedice privatnih instrukcija. Također, u obje postavljene kategorije stava: *Razlozi pohađanja privatnih instrukcija i Nejednake šanse* utvrđena je statistički značajna razlika u stavovima sudionika istraživanja prema privatnim instrukcijama s obzirom na spol, školski uspjeh i iskustvo korištenja privatnih instrukcija, pri čemu je utvrđeno da maturantice imaju izraženiji stav od maturanata, sudionici istraživanja vrlo dobrog i dobrog uspjeha od sudionika izvrsnog uspjeha i sudionici istraživanja s iskustvom korištenja privatnih instrukcija od ne korisnika.

Ključne riječi: stavovi, privatne instrukcije, maturanti

Perspective of high school graduates about supplementary tutoring

Abstract

The purpose of this study was to examine high school graduates' attitude regarding segments of supplementary tutoring and the reasons for using it. The research used quantitative methodology and the data was collected via anonymous questionnaire. The participants were graduate students of six grades of Gymnasium high school in Karlovac. According to the results high school graduates opinionated reasons for using supplementary tutoring and the problems that emerge from it. The research stated two categories of attitudes: Reasons of using supplementary tutoring and Unequal chances. Statistically, there is a significant difference in both categories due to; gender, school achievement and experience from using supplementary tutoring. Female high school graduates had a more pronounced attitude toward supplementary tutoring than their male colleagues. Also, students with an average and above average achievement had more pronounced attitudes than excellent students. Students with experience in using supplementary tutoring had a more pronounced attitude than those who do not use it.

Key words: attitudes, supplementary education, high school graduates

1. Uvod

Brze promjene, neizvjesnost, želja za napretkom, akumulacija znanja, kontinuirane inovacije dovode odgojno – obrazovni sustav u iskušenje testiranja vlastitih mogućnosti, ukazujući da nije riječ o statičkom, već upravo suprotno, o dinamičkom sustavu koji se neprestano mijenja u potrazi za novim i boljim rješenjima i odgovorima. Problem se javlja kada obrazovanje ne može ići u korak sa zahtjevima društva zbog čega, sve više, uočavamo njegova ograničenja, nemogućnosti, neuspjehe, te sve jasnije razaznajemo pojavu privatnih instrukcija, koje kao da lebde na granici (ne) uspješnosti obrazovnog sustava. Iako su privatne instrukcije sveprisutni dio odgojno – obrazovnog sustava evidentan je izostanak rasprava o istima, što potvrđuje vrlo malen broj znanstvenih istraživanja o toj temi kod nas, ali i u svijetu. Privatne instrukcije postaju sve raširenija pojava, ne samo u odgojno – obrazovnom sustavu Hrvatske, već i svijeta, stoga je ključno uvrstiti ih u svakodnevnu raspravu o obrazovanju u sklopu pedagoške znanosti, odnosno uočiti ih i prepoznati kao neizostavnu temu školske pedagogije.

Postaju li privatne instrukcije fundamentalni dio odgojno – obrazovnog sustava? Mogu li se privatne instrukcije uvrstiti u pedagoške oblike rada? Trebamo li privatne instrukcije tumačiti kao poziv u pomoć ili oglasiti alarm za uzbunu jer nam obrazovni sustav propada u ništavilo korisnosti, upotrebljivosti, efikasnosti, preobražavajući se u ništa više od pukog mjerenja i testiranja? Samo su neka od pitanja koja su me potaknula da promislim i dublje istražim temu o kojoj sam vrlo malo čula tijekom vlastitog obrazovanja, a čiji sam korisnik i sama bila.

Ovaj rad ima za cilj prikazati stavove maturanata o privatnim instrukcijama, kako bi se stekao uvid i razumijevanje privatnih instrukcija iz perspektive onih koji su, s jedne strane, korisnici privatnih instrukcija, a s druge su, zahvaćeni utjecajem i posljedicama privatnih instrukcija na obrazovni sustav. Također, ovaj rad doprinijet će, ne samo, osvještavanju problema privatnih instrukcija, već i mogućih pristupa rješavanju istih.

U teorijskom dijelu rada definirat će se privatne instrukcije, navest njihove opće karakteristike, te istaknuti neke pozitivne i negativne strane navedenog fenomena i faktori koji dovode do pojave instrukcija. Objasniti će se mogući utjecaji privatnih instrukcija na učenike, ukazati povezanost istih s društvom, obrazovanjem i ekonomijom, te će se iznijeti relevantna zakonska regulativa, odnosno ukazat će se na izostanak iste. U empirijskom dijelu rada utvrdit će se stavovi maturanata o privatnim instrukcijama te će biti prikazana metodologija

istraživanja i rezultati. U zaključnom dijelu iznijet će se pedagoško viđenje pojave privatnih instrukcija kao i mogući smjer pedagoškog djelovanja.

2. Što su privatne instrukcije?

Riječ instrukcija dolazi od latinske riječi „*instruere*” što znači graditi, urediti, snabdjeti, osobito znanjem, a odnosi se na podučavanje, obuku, poduku, skup pravila za izvršenje nekog posla“ (Klaić, 1987, 597). Sličnu definiciju nalazimo i na Hrvatskom jezičnom portalu (2006) gdje se navodi da je instrukcija „nalog, uputa, zapovijed nekome da što učini (podređenom, mlađem i sl.) ili kao uputa, pouka, skup pravila za obavljanje nekog posla; kao poduka izvan redovne nastave; podučavanje“.

Privatne instrukcije su „dodatna poduka iz školskih predmeta koja se plaća. To je poučavanje koje se događa izvan redovne nastave, a odnosi se na predmete i sadržaje koje učenik uči u okviru službenog sustava obrazovanja...ne odnose se na izvannastavne aktivnosti učenika niti na dodatnu poduku koja je besplatna“ (Jokić, Ristić Dedić, 2007, 9). Sličnu definiciju nalazimo i kod stranih autora koji definiraju privatne instrukcije kao poduku iz školskih predmeta (poput matematike, jezika), osigurano od strane instruktora (tutora) koji za to dobiva financijsku naknadu, a provodi se kao dopuna formalnom sustavu obrazovanja (Bray, 2003; Bray i Silova, 2006, Smyth, 2009).

Iz navedene definicije moguće je izdvojiti tri ključne sastavnice privatnih instrukcija: *školski predmeti*, *financijska naknada* te *dopuna formalnom sustavu obrazovanja*. U nastavku slijede njihova pojašnjenja.

- *Školski predmeti*¹ – ovaj pojam odnosi se na predmete, poput primjerice matematike, jezika, koji se poučavaju u formalnom obrazovnom sustavu. Autori u svojim istraživanjima privatnih instrukcija pritom sužavaju predmet istraživanja, isključujući iz definicije izvannastavne i izvanškolske aktivnosti učenika (treniranje sporta, sviranje instrumenta); odgojne predmete (glazbeni odgoj, likovna kultura, tjelesna i zdravstvena kultura). Autori Bray i Silova (2006) navode kako se privatne instrukcije najviše koriste

¹ Istraživanje Ristić Dedić i Jokić (2007) ukazalo je da učenici srednjoškolskog gimnazijskog obrazovanja najviše koriste instrukcije iz matematike i engleskog jezika. Istraživanje Ristić Dedić i Jokić (2014) na uzorku učenika 7. i 8. razreda osnovne škole, pokazalo je da učenici, također, najviše koriste instrukcije iz matematike, potom kemije, stranog jezika i fizike. Privatne instrukcije iz hrvatskog jezika su rijetke dok zastupljenost korištenja instrukcija iz drugih predmeta (odgojni predmeti) je zanemarivo mala.

iz predmete koji su važni za obrazovno i socioekonomsko napredovanje u sustavu, pri čemu je najčešće riječ o predmetima koji su sastavni dio ispita visokog uloga (npr. državna matura² ili prijemni ispiti za upise na institucije visokog obrazovanja).

- *Financijska naknada* – privatne instrukcije odnose se isključivo na poduku instruktora ili poduku osiguranu od strane neke institucije, koju učenik plaća. Ne odnosi se na poduku koju učenici dobivaju besplatno od strane prijatelja, susjeda, članova obitelji kao oblik pomoći i znak solidarnosti. Poduka koju učitelji dobrovoljno ili u sklopu svoga redovnog posla pružaju učenicima, u školi, u obliku dodatne/dopunske nastave za učenike također je izuzeta iz istraživanja privatnih instrukcija.
- *Dopuna formalnom sustavu obrazovanja* – odnosi se na poučavanje koje se događa izvan redovne nastave, kao dodatak nastavi koja se odvija u školi, pri čemu se ne podrazumijeva privatno obrazovanje, odnosno pohađanje privatnih škola.

(Bray, 2003, Bray i Silova, 2006, Jokić i Ristić Dedić, 2007).

Navedena definicija privatnih instrukcija, kao dodatne poduke iz školskih predmeta koja se plaća, jasno odvaja i razlučuje razliku između privatnih instrukcija i dodatne nastave za djecu kojima je potreban pomoć u učenju, izvanškolskih aktivnosti i privatnog obrazovanja (Jokić i Ristić Dedić, 2007). Nadalje u navedenoj definiciji nije jasno naznačeno tko je pružatelj usluge, kako, gdje i na koji način se ona realizira, niti koja joj je svrha, čime se osigurava širina istraživanja, ali i dodatno ukazuje na složenost fenomena privatnih instrukcija kao i na mnogobrojne mogućnosti variranja istog.

Postoje različiti oblici privatnih instrukcija ovisno o načinu njihove organizacije, razlozima korištenja, te vrsti zakonske regulacije (Jokić i Ristić Dedić, 2007). Privatne instrukcije možemo podijeliti u dvije kategorije:

- *privatne satove* - individualna poduka (jedan na jedan), poduka u manjim/većim grupama s učiteljem instruktorom;

² Ispit državne mature u Hrvatskoj predstavlja ispit visokog uloga jer srednjoškolsko obrazovanje učenika gimnazijskog usmjerenja završava uspješno položenim ispitom državne mature i uvjet je za upis na više ili visoko obrazovanje. „Ispite državne mature mogu polagati i učenici u strukovnim i umjetničkim programima obrazovanja, koji traju najmanje četiri godine i čije srednje obrazovanje završava izradbom i obranom završnoga rada u organizaciji i provedbi škole“ (Pravilnik o polaganju državne mature, 2012, čl.1, st.3.).

- *poduku u obliku organiziranih tečajeva*³ - „pripremni tečajevi za prijamne ispite za upis na fakultete“ (Jokić i Ristić Dedić, 2007, 9) ili centri za poduku namijenjeni pripremi učenika za uspješno polaganje ispita državne mature

(ESP, 2006; Jokić i Ristić Dedić, 2007).

Privatni satovi organizirani su od strane instruktora kao privatne osobe, te se provode izvan sustava oporezivanja. Riječ je o pretežito individualnoj vrsti poduke koja ima različite funkcije, najčešće popravnu. Organizirani tečajevi, za razliku od privatnih poduka, organiziraju se legalno i naplaćuju ih privatne tvrtke, učilišta, fakulteti, te su specifično usmjereni na pripremu učenika za polaganje prijemnih ispita za pojedine fakultet ili polaganje državne mature. Voditelji tečajeva su najčešće sveučilišni profesori, dok u Hrvatskoj to mogu biti i srednjoškolski učitelji (Bray i Silova, 2006; Jokić i Ristić Dedić, 2007).

Unutar navedene dvije kategorije postoje brojne varijacije oblika privatnih instrukcija. U Hrvatskoj se najčešće organiziraju privatne instrukcije u obliku individualnih satova u domu učenika ili instruktora. Također, privatne instrukcije mogu se organizirati u manjim skupinama, veličine prosječnog razrednog odjela, od 20 do 30 učenika u kojima instruktor nastoji posvetiti pažnju svakom pojedinom učeniku. Iako se u formalnom sustavu obrazovanja zagovaraju manji razredi, u nekim zemljama obrazovanje u sjeni odvija se u mnogo većim skupinama (Baker i sur., 2001; Bray i Silova, 2006; Bray, 2006; Jokić i Ristić Dedić, 2007). Ekstremniji oblik organizacije privatnih instrukcija nalazimo u azijskim zemljama, primjerice u Japanu, tzv. juku centri čija organizacija rada nalikuje formalnom sustavu obrazovanja, podučavanje se odvija u popodnevrim satima, nakon redovne škole. Rad se organizira u velikim dvoranama, u kojim učenici prate rad instruktora na malom ekranu. Također, s razvojem tehnologije i modernizacijom obrazovnog sustava javljaju se i tehnološki napredniji oblici privatnih instrukcija u kojima se podučavanje odvija putem telefona ili interneta čime je omogućeno stjecanje znanja na daljinu (Bray, 2003, 2006; Jokić i Ristić Dedić, 2007; Bray i Kwo, 2013).

³ Zbog specifičnosti i složenosti teme privatnih instrukcija, ovaj diplomski rad usmjeren je na privatne instrukcije u obliku privatnih satova kao dominantnog oblika privatnih instrukcija u Hrvatskoj.

2.1. Privatne instrukcije ili sjena obrazovnog sustava

Istraživanja o privatnim instrukcijama izrazito su podzastupljena kako u Hrvatskoj, tako i u svijetu. Tek se 1990-ih javlja značajni interes za privatnim instrukcijama posebice u azijskim zemljama (npr. Japan, Južna Koreja) prvenstveno zbog njihove značajnije zastupljenosti u životima mladih i njihovih obitelji (npr. Bray, Silova, 2007). U Hrvatskoj⁴ prvi pokušaj istraživanja privatnih instrukcija bio je u sklopu međunarodnog projekta 2005.godine kojim su se nastojale odrediti karakteristike privatnih instrukcija u zemljama središnje i jugoistočne Europe, te istraživanje autora Jokić i Ristić Dedić, 2007. i 2011. godine, te volonterski istraživački projekt 2014. godine što je ujedno i posljednje istraživanje privatnih instrukcija na našem području.

Unatoč zastupljenosti privatnih instrukcija u obrazovnim sustavima diljem svijeta, iste su još uvijek nepoznanica što je ponajprije vidljivo u korištenju terminologije od strane raznih autora. Primjerice, u Australiji, za privatne instrukcije koristi se naziv trening, tutorstvo dok je internacionalno prihvaćen termin dopunsko obrazovanje (eng. „supplementary education“) ili *obrazovanje u sjeni* (eng. „shadow education“) (Sriprakash, Proctor, Hu, 2016). Korištenje različite terminologije u istraživanjima privatnih instrukcija pokazatelj je, ne samo, njihove složenosti, već i nužnosti za postizanjem konsenzusa među istraživačima, kako bi se došlo do razumijevanja sve rastuće obrazovne pojave.

Brojni autori prilikom definiranja privatnih instrukcija ističu da su one tzv. *sjena obrazovnog sustava* (ESP, 2006, Bray, 2006, Bray, 2007; Jokić i Ristić Dedić, 2007; Dang i Rogers, 2008; Bray i Kwo, 2013), pri čemu navode četiri ključne poveznice obrazovnog sustava i privatnih instrukcija kao sjene:

- Postojanje obrazovnog sustava implicira i postojanje privatnih instrukcija. Sjena ne može postojati bez objekta.

⁴ Navedena istraživanja u Hrvatskoj pokazala su „da između 54% i 56% učenika pohađa privatne instrukcije u prva dva razreda gimnazija. Istovremeno, istraživanje, na studentima prvih godina studija, ukazalo je da je 56% njih koristilo neki oblik privatnih instrukcija u završnom razredu srednjoškolskog školovanja. Kvantitativni podaci su pokazali da je korištenje instrukcija najčešće iz predmeta matematika, iz kojeg gotovo polovica gimnazijalaca koristi instrukcije. Značajan broj učenika koristi instrukcije iz predmeta fizika, kemija i engleski jezik“ (Ristić Dedić i Jokić, 2011, 3).

- Oblik i veličina privatnih instrukcija mijenja se s promjenom oblika i veličine školskog sustava.
- U većini društava veća se pažnja posvećuje formalnom sustavu odgoja i obrazovanja, nego njegovoj sjeni.
- Lakše je uočiti specifičnosti i karakteristike formalnog sustava odgoja i obrazovanja, nego njegove sjene (privatnih instrukcija).

(Bray i Silova, 2006; Bray, 2007; Jokić i Ristić Dedić, 2007).

Sjene mogu biti korisne jer ukazuju na promjene u društvu, a time i u obrazovanju, no problem proizlazi iz nedostatka sustavnih i kontinuiranih znanstvenih istraživanja privatnih instrukcija koja bi nam dala jasnije i konkretnije podatke i time pridonijela bolje razumijevanju rastućeg obrazovnog fenomena današnjice. Razlog izrazite podzastupljenosti istraživanja „sjene obrazovnog sustava“ autor Bray (2007) obrazlaže tvrdnjom da je mnogo lakše istraživati i proučavati formalni sustav odgoja i obrazovanja jer su u većini društava privatne instrukcije izvan sustava državne kontrole, odnosno ne postoji institucija na državnoj razini koja bi sustavno prikupljala podatke o privatnim instrukcijama. Slično stanje je u Hrvatskoj, gdje privatne instrukcije, ni na koji način, nisu regulirane od strane Ministarstva znanosti i obrazovanja, ali i činjenica da ne postoji zakon, pravilnik, kodeks kojim bi se reguliralo pružanje usluga privatnih instrukcija.

Nadalje, osobe koje se bave privatnim instrukcijama (pružatelji usluge) vrlo rijetko to javno iznose, prvenstveno jer djeluju izvan okvira zakona, bez službene registracije svoje djelatnosti, dok obitelji nerijetko žele govoriti o svojim novčanim izdatcima (Ireson, 2004; Bray i Silova 2006; Bray, 2006, 2007; Jokić i Ristić Dedić, 2007; Hajar, 2018). Rijetki su učenici spremni govoriti o pohađanju privatnih instrukcija kako ih se ne bi obilježilo kao loše učenike, dok roditelji ne žele javno pokazivati svoje nepovjerenje u kvalitetu školskog sustava i time ugroziti ugled učitelja svoje djece (Ireson, 2004; Bray i Silova 2006; Bray, 2006). U nekim društvima, privatne instrukcije su negativna pojava, zbog čega roditelji odbijaju govoriti o njima zbog straha od stigmatiziranja, dok škole ne žele potvrditi manjkavost obrazovnog sustava postojanjem privatnih instrukcija (Jokić i Ristić Dedić, 2007).

Također, odvijanje samog procesa poučavanja i učenja tijekom privatnih instrukcija ne nadzire se, odnosno postoji uvriježena praksa, među državnim službenicima, o ne istraživanju privatnih instrukcija zbog njihove kompleksnosti i osjećaja prisile za djelovanjem s ciljem

uvođenja promjena, no i problema nedostatka autoriteta zbog čega ne mogu tražiti i prikupiti informacije o aktivnostima koje se odvijaju na privatnim instrukcijama (Bray, 2007).

Navedeno ukazuje na nedovoljnu osviještenost o važnosti promišljanja, propitivanja i kritičkog razmatranja pojave privatnih instrukcija i posljedica koje one imaju na obrazovni sustav i društvo u cjelini. Nedostatak potrebnih informacija i znanja o privatnim instrukcijama onemogućava razumijevanje istih, a time nas oslabljuje za poduzimanje akcija i onesposobljuje za djelovanje, ostavljajući nas da izgubljeno lutamo u sjeni, jer privatne instrukcije ne služe samo reflektiranju onoga što se odvija u obrazovnom sustavu već svojim djelovanjem povratno djeluju na sustav mijenjajući ga (Bray, 1999, prema Bray i Silova, 2006).

3. Odabir privatnih instrukcija – tko?/zašto?

Rast i razvoj formalnog sustava obrazovanja popraćen je rastom njegove sjene, odnosno privatnih instrukcija. Autori Dang i Rogers (2008) ističu kako su u brojnim zemljama privatne instrukcije pokrenule novi obrazovni pravac koji nudi dodatnu poduku učenicima, usporedno s formalnim sustavom odgoja i obrazovanja, stoga je potrebno zapitati se tko su korisnici, odnosno pružatelji usluga privatnih instrukcija te zašto postoji potražnja za istima, odnosno zašto instruktori pružaju navedenu uslugu.

Potražnja za privatnim instrukcijama prisutna je već u osnovnim školama, no većina literature ukazuje da je upravo srednjoškolska razina ta na kojoj su privatne instrukcije najtraženije, slični trendovi zabilježeni su i u Hrvatskoj (Bray, 2007; Jokić i Ristić Dedić 2007, 2011, 2014). Na osnovnoškolskoj razini privatne instrukcije prvenstveno služe kao pomoć učenicima u svladavanju nerazumljivog ili zahtjevnog nastavnog gradiva, dok se na srednjoškolskoj razini njihova uloga povećava. Nadalje, potražnja za privatnim instrukcijama raste s prijelazom na više razine obrazovanja ili u više razrede (Ireson, Rushfort, 2004), primjerice u završnim fazama osnovne škole pri prijelazu u srednju školu ili pri prijelazu iz srednje škole na visoko obrazovanje, što je posebice vidljivo u društvima, tj. obrazovnim sistemima s razvijenim sustavom vanjskog vrednovanja u kojima se velika važnost pridaje ispitima visokog uloga (npr. ispit državne mature), a čiji rezultati su posebno važni učeniku za napredovanje na više razine obrazovnog sustava (Bray, 2006, 2007).

Univerzalan opis učenika korisnika privatnih instrukcija kao takav ne postoji. Naime, postoje različiti obrazovni sustavi, svaki sa svojim specifičnostima, posebnostima, prednostima i nedostacima ovisno o društvu u kojem se nalaze. Kako privatne instrukcije postoje jer postoji

i obrazovni sustav, tako se i učenici korisnici privatnih instrukcija međusobno razlikuju kao što ne postoje identični obrazovni sustavi. Stoga, učenike korisnike privatnih instrukcija možemo podijeliti s obzirom na funkciju, odnosno ulogu koju privatne instrukcije imaju za njih:

- *popravna funkcija privatnih instrukcija,*
- *funkcija obogaćivanja privatnih instrukcija*

(Baker, Akiba, LeTendre, Wiseman, 2001; Bray, 2003, 2006; Bray i Silova, 2006; Ristić Dedić i Jokić, 2014).

Popravna funkcija privatnih instrukcija odnosi se na ponovno prolaženje kroz sadržaje koji se uče u školi, pri čemu se popunjavaju nedostaci u znanju nastali na redovnoj nastavi (Jokić i Ristić Dedić, 2007). Ovaj pristup privatnim instrukcijama najčešći je kod učenika koji postižu slabije rezultate te uzimaju privatne instrukcije iz svojevrsnog straha od zaostajanja za ostalim učenicima (Bray, 2006). Nasuprot tome, nekim učenicima privatne instrukcija služe za obogaćivanje i proširivanje postojećeg znanja i naučenih nastavnih sadržaja. U većini slučajeva riječ je o učenicima koji ostvaruju visoka obrazovna postignuća te su im potrebni dodatni poticaji (Jokić i Ristić Dedić, 2007), također, time nastoje zadržati natjecateljsku prednost nad ostalim učenicima (Bray, 2006, 2007; Bray i Kwo, 2013).

Društveni kontekst uvelike utječe na određivanje funkcije privatnih instrukcija. Naime u većini azijskih zemalja učenici, koji uzimaju privatne instrukcije radi obogaćivanja nastavnog sadržaja, čine dominantnu skupinu, dok u europskim zemljama i u Hrvatskoj, prisutnija je popravna funkcija privatnih instrukcija među učenicima (Bray, 1999, prema Jokić i Ristić Dedić, 2007); razlog tomu je neredovito učenje, ispravljanje negativnih ocjena, uglavnom prije važnih usmenih ili pismenih ispitivanja, nedostatak želje i zanimanja za stjecanjem novih znanja i spoznaja, te slabo korištenje vještina učenja i metakognitivnih strategija (Ristić Dedić i Jokić, 2011). „Dominantnost popravne funkcije je vidljiva i u negativnoj povezanosti korištenja privatnih instrukcija s rezultatima na nacionalnim ispitima, što znači da učenici koji koriste privatne instrukcije postižu lošije rezultate na tim ispitima od učenika koji ih ne koriste“ (Ristić Dedić i Jokić, 2011, 4).

Odluka o pohađanju, kao i pružanju usluge privatnih instrukcija odraz je specifičnih stavova, uvjerenja i emocija (Jokić i Ristić Dedić, 2007).

3.1. Razlozi odabira privatnih instrukcija od strane učenika

Cijeli je niz razloga zašto se osoba odlučuje za pohađanje privatnih instrukcija. U nastavku navode se neki od njih:

- Opći problemi – riječ je o općim problemima učenika, poput problema s učenjem ili problema u savladavanju određenog nastavnog sadržaja do potrebe za dodatnom podukom za darovite učenike; želja za održavanjem natjecateljske prednosti nad drugim učenicima; osjećaj neuspjeha i želja učenika za proširivanjem nastavnog gradiva; priprema za ispite znanja (Bray, 2006; Bray, 2007; Jokić i Ristić Dedić, 2007, 2011; Bray i Kwo, 2013).
- Obrazovna očekivanja – kako sadašnja tako i buduća očekivanja od učenika i njegovog obrazovnog puta (Bray, 2003; Jokić i Ristić Dedić, 2007).
- Životni stavovi – primjerice stav o važnosti obrazovanja za budući život učenika, pri čemu je opće uvriježeno mišljenje o privatnim instrukcijama kao koraku nadomak uspješnosti (Bray, 2003; Bray, 2007, Jokić i Ristić Dedić, 2007, 2011).
- Odluka roditelja – učenici pohađaju privatne instrukcije jer su njihovi roditelji odlučili da je to najbolji način ulaganja u njihovu budućnost (Hajar, 2018); „intenzivno roditeljstvo“ (eng. intensive parenting) riječ je o roditeljima koji ulažu u privatne instrukcije zbog važnosti koju pridaju obrazovanju svoje djece, težeći stvaranju kognitivno stimulirajućeg okruženje za svoju djecu, te pomno prate njihove aktivnosti (Davis, 2004, prema Bray 2006); slabo obrazovani roditelji oslanjaju se na privatne instrukcije u situacijama kada ne mogu pomoći svojoj djeci u svladavanju nastavnog gradiva ili prilikom pisanja domaćih zadaća (Bray, 2007; Jayachandran, 2014); sveprisutnija anksioznost roditelja kao posljedica jačanja neoliberalizma i pretvaranja roditelja u potrošače obrazovanja (Sriprakash, Proctor i Hu, 2016); osjećaju da je osiguravanje privatnih instrukcija svojoj djeci dio roditeljske uloge i dužnosti (Ireson i Rushforth, 2005).
- Vršnjački pritisak, oznaka prestiža – učenici pohađaju privatne instrukcije jer to čine i njihovi prijatelji; u nekim društvima pohađanje privatnih instrukcija je znak prestiža posebice ako učenici pohađaju visoko plaćene instrukcije (Bray, 2007).
- Obrazovni sustav – kompetitivan sustav vanjskog vrednovanja i tzv. ispiti visokog uloga povećavaju potražnju za privatnim instrukcijama; ocjene su mjerilo učenikovog znanja i postignuća, što se posljedično odražava na razvoj negativnih stavova spram učenja; želja za upisom na fakultet i postizanje akademskog uspjeha; privatne

instrukcije izraženije u sustavima koji su usmjereni na učitelja, a ne učenika (Bray, 2003, 2007; Jokić i Ristić Dedić, 2007; Smyth, 2008, 2009).

3.2. Razlozi odabira privatnih instrukcija od strane pružatelja usluge⁵

Odluka o pružanju usluge privatnih instrukcija često je odraz potrebe ili nužde pružatelja usluge. Naime, privatne instrukcije u većini zemalja, pa tako i u Hrvatskoj, nisu zakonski regulirane, te ne podliježu plaćanju poreza i različitih doprinosa, čime potpadaju u područje „sive ekonomije“. Financijska sredstva zarađena pružanjem poduke privatnih instrukcija, nekima mogu služiti kao dopuna postojećim primanjima, dok drugima mogu predstavljati jedini izvor prihoda (Jokić i Ristić Dedić, 2007). Primjerice, u Japanu, u institucijama koje pružaju uslugu privatnih instrukcija, često znaju raditi žene kućanice iz želje za pomaganjem drugima, ali i zato što je riječ o društveno prihvatljivom obliku zaposlenja, na pola radnog vremena, koji im omogućuje dodatnu zaradu (Russell, 1996, prema Bray, 2007). Nadalje, privatne instrukcije mogu držati studenti kao oblik zarade za vrijeme studija, kojim pokrivaju troškove života i studiranja.

Privatne instrukcije značajno utječu i oblikuju život pružatelja usluga privatnih instrukcija predstavljajući im oblik zaposlenja i zarade (Bray, 2003, 2006). Nezaposlenost i nizak materijalni status višeobrazovnoga i visokoobrazovnoga radnog kadra u nastavničkoj profesiji, kao i drugih pružatelja usluge privatnih instrukcija, predstavljaju veliki problem koji pridonosi širenju usluge privatnih instrukcija (Jokić i Ristić Dedić, 2007).

4. Prednosti i nedostaci privatnih instrukcija

Privatne instrukcije su izrazito složena pojava, koja svojim djelovanjem utječe, ne samo na obrazovanje, već i na društvo i ekonomiju, stoga možemo govoriti o obrazovnim, društvenim (kulturnim) i ekonomskim implikacijama privatnih instrukcija, pri čemu je moguće izdvojiti prednosti i nedostatke privatnih instrukcija u istima.

⁵ Naziv pružatelj usluge odnosi se na sve osobe koje pružaju uslugu privatnih instrukcija, poput učitelja, studenata, sveučilišnih profesora, asistenata ili drugih stručnjaka iz discipline za koju se traži poduka. Također to mogu biti umirovljeni učitelji koji svojim radom i dalje žele pridonositi društvu i pomagati, učenici srednjih škola koji drže privatne instrukcije učenicima nižih razreda ili privatne instrukcije organizirane od strane velikih poduzeća (Bray 2007; Jokić i Ristić Dedić, 2007; Bray i Kwo, 2013; Sriprakash, Proctor i Hu, 2015).

4.1. Povezanost privatnih instrukcija i obrazovnog sustava

Privatne instrukcije predstavljaju sjenu obrazovnog sustav jer kako ono raste i razvija se tako raste i njegova sjena pri čemu privatne instrukcije značajno utječu na dinamiku poučavanja i učenja u redovnoj nastavi. Primjerice, ako većina učenika nekog razrednog odjela koristi privatne instrukcije tada učitelji ne moraju naporno raditi, odnosno ne moraju ulagati puno truda u pripremu i izvođenje nastavnog sata. Obrnuta je situacija, kada samo dio razrednog odjela pohađa privatne instrukcije, jer se tada počinju uočavati velike razlike među učenicima koje inače ne bi postojale ili ne bi bile toliko zamjetne, što stvara značajan problem učiteljima prilikom organizacije rada i izvođenja nastavnog sata. Učitelji se, u tim situacijama, mogu orijentirati na učenike koji imaju određene poteškoće s učenjem i ne uspijevaju pratiti redovnu nastavu ili prihvatiti privatne instrukcije kao normu, te dopustiti širenje i stvaranje još većih razlika među učenicima. Drugi pristup učitelja, odražava se negativno, ne samo na učenike, već i na njihove roditelje, koji su pod pritiskom ulaganja u privatne instrukcije za svoju djecu (Bray, 2003, 2007).

Istraživanje autora Yiu (1996, prema Bray, 2003, 2007) pokazalo je kako učitelji imaju neka pozitivna mišljenja po pitanju privatnih instrukcija navodeći kako instruktori mogu pomoći učenicima učvrstiti gradivo obrađeno na nastavi, instruktori postavljaju učenicima dodatna pitanja, koja učitelji ne stignu postaviti na nastavi, te često učitelji koriste ideje instruktora prilikom izvođenja nastavnog sata (npr. korištenje materijala s instrukcija kako bi poboljšali svoje poučavanje).

Privatne instrukcije mogu imati pozitivne učinke na učenika posebice kada mu pomažu u razumijevanju i svladavanju nastavnog gradiva pri čemu se postepeno smanjuju razlike među učenicima i jača osjećaj samopouzdanja (Bray, 2003). Uz navedenu popravnu funkciju, privatne instrukcije obogaćuju postojeće znanje učenika, proširuju ga, istovremeno pomažu učenicima da svladaju prepreke u učenju, razviju vještine učenja, te dođu do novih spoznaja (Ireson, 2004, Bray i Kwo, 2013). „Pa ipak se ne možemo oteti dojmu da su kvantitativne mogućnosti za stjecanjem znanja spram onoga što se zbilja zna približno obrnuto proporcionalne. Moguće je da baš lakoća pristupa sabotira tvorbu znanja“ (Liessmann, 2008, 26).

Učenici su istaknuli kako su im privatne instrukcije važne i korisne jer im omogućuju individualni način rada s instruktorom, koji je usmjeren na osnaživanje njihovih slabih strana što pridonosi jačanju njihovog samopoštovanja. Nadalje, organizacija rada privatnih instrukcija

odgovara učenicima zbog izostanka buke koja bi isti ometala kao i primjene suvremenih metoda rada koje su usmjerene na učenika te korištenja nove tehnologije koja povećava entuzijazam i motiviranosti učenika za učenje (Hajar, 2018). Posljedično, privatne instrukcija učenicima predstavljaju bolje i poticajnije okruženje za učenje, stjecanje znanja i jačanje samopouzdanja od formalnog sustava obrazovanja (Hajar, 2018).

Kontrirajuća je činjenica da sve češće korištenje privatnih instrukcija učeniku oduzima njegovu samostalnost, odnosno pretvara ga u svojevrsnog ovisnika. Autorica Yasmeen (1992, prema Bray, 2003, 2007), u kontekstu privatnih instrukcija u Indiji, navodi kako se učenici sve više oslanjaju na privatne instrukcije, bilo da je riječ o pisanju domaćih zadaći, pa sve do savjeta i priprema za ispite znanja, što za posljedicu ima nedostatak pažnje učenika u nastavi i rezultira problemima s disciplinom u razrednom odjelu, istovremeno roditelji i učenici gube povjerenje u cjelokupni obrazovni sustav (Jokić i Ristić Dedić, 2007). Slične rezultate iznosi autor Hussein (1987, prema Bray, 2003, 2007) koji je, u kontekstu istraživanja privatnih instrukcija u Kuvajtu, zabilježio značajan pad učenikovih interesa. Naime, sve izraženije je postalo mišljenje učenika kako ne moraju pohađati redovnu nastavu sve dok mogu platiti da im se pokaže kako uspješno položiti ispite ili ako ne postoji školska regulacija kojom su obvezni pohađati nastavu. Nadalje, sveprisutnija je odsutnost učenika u školi prije završnih ispita, pri čemu jedna grupa učenika pohađa privatne instrukcije, dok druga skupina dolazi u školu samo kako bi izbjegla opravdavanje svojih izostanaka, ali pritom ne pokazuje interes za nastavu i učenje. Ti učenici, značajno ometaju rad trećoj grupi učenika, koji redovito pohađaju školu iz želje da nešto nauče i prošire svoje znanje, te dođu do novih spoznaja što im je onemogućeno zbog opće atmosfere u razrednom odjelu i zbunjenosti učitelja nastalom situacijom (Bray, 2003, 2007).

Nadalje, učenici koji pohađaju privatne instrukcije, razvijaju dobre računske vještine, no većinom zadatke izvršavaju mehanički, bez postizanja stvarnog razumijevanja. „Ako ih se ne proradi i razumijevanjem ne prilagodi, većina informacija naprosto ostaje izvanjska“ (Liessmann, 2008, 26). Problematična je organizacija rada privatnih instrukcija, jer se instruktori često usmjeravaju na uvježbavanje strategija i stjecanje znanja potrebnog za uspjeh na ispitivanju, fokusirajući se isključivo na akademsko postignuće, a zanemarujući cjelovit razvoj učenika (Ireson, 2004). Obrazovanje se svodi na izobrazbu, a znanje se degradira na prepoznatljivu brojku humanog kapitala s kojim je moguće računovodstveno raspolagati (Liessmann, 2008). Također, privatne instrukcije zahtijevaju od učenika puno slobodnog vremena, zbog čega je učenicima koji pohađaju privatne instrukcije često nemoguće ili otežano sudjelovati u izvannastavnim i izvanškolskim aktivnosti, te nemaju dodatne hobije što se

negativno može odraziti na njihov cjelokupan razvoj. Štoviše, dugoročno pohađanje privatnih instrukcija, neposredno nakon škole, izaziva kod učenika, ali i učitelja⁶ kroničan umor što se posljedično odražava i na sam nastavni proces, rezultirajući smanjenom produktivnošću kako učenika, tako i učitelja u redovnoj nastavi (Bray, 2003, 2007; Ireson, 2004; Bray i Kwo, 2013).

Postoje odrednice obrazovnog sustava koje pogoduju jačanju i širenju privatnih instrukcija poput izrazite kompetitivnosti, postojanja selekcije i ograničenja prilikom pristupa ustanovama visokog ili višeg obrazovanja, odvajanje učenika po programima s obzirom na njihove sposobnosti i prijašnja obrazovna postignuća, razlikovanje ustanova i programa prema stupnju prestižnosti (Jokić i Ristić Dedić, 2007). „Dok jedni još uvijek sanjaju o školi kao idili solidarnog zajedništva i nekonfliktne integracije, drugima nikad dosta nadmetanja, konkurencije, testova, međunarodnih rankinga, evaluacije, mjera za osiguranje kakvoće i tečajeva usmjerenih na efikasnost“ (Liessmann, 2008, 45). Štoviše, stav da privatne instrukcije pomažu u postizanju uspjeha na ispitima pogoduje jačanju i razvoju istih (Bray, 2003). Izrazito kompetitivan sustav u kojem dominiraju ispiti, posebice ispiti visokih uloga koji, na neki način, određuju učenikovu daljnju obrazovnu budućnost, pogoduju širenju privatnih instrukcija. U takvim obrazovnim sustavima, pružatelji usluga privatnih instrukcija, odupiru se promjenama u obrazovnom sustavu i sprječavaju donošenje obrazovnih politika kojima bi se smanjila važnost testiranja/evaluacije, jer bi se time i smanjila potražnja za privatnim instrukcijama, a time i njihovi prihodi. Navedena situacija zabilježena je u Rumunjskoj (Popa, 2003, prema Bray 2003) i Egiptu (Fawzey, 1994, prema Bray 2003).

Privatne instrukcije utječu na razinu obrađenosti nastavnog plana i programa jer učitelji koji, pružaju uslugu privatnih instrukcija, često ne uspijevaju obraditi većinu planiranog nastavnog sadržaja zbog čega organiziraju privatne instrukcije. Ovakva situacija je izrazito problematična jer učitelji mogu namjerno usporiti nastavni sat, ne obraditi nastavni sadržaj u cijelosti ili izuzeti iz predavanja one sadržaje koji su važni u ispitima, kako bi si osigurali tržište za privatne instrukcija (Bray, 2007; Jokić i Ristić Dedić, 2007; Jayachandran, 2014). Nadalje, učitelji koji imaju praksu pružanja usluge privatnih instrukcija, odabiru više razredne odjele u kojima je većina učenik izrazito uspješna, s visokim ocjenama i jakom željom za uspjehom, te je vrednovanje i testiranje jače izraženo čime je i potražnja za privatnim instrukcijama u tim razrednim odjelima veća, zbog čega se narušava cjelokupan sistem distribucije učitelja po

⁶ Prvenstveno se misli na učitelje u redovnoj nastavi koji pružaju uslugu privatnih instrukcija kao dodatan izvor prihoda.

razrednim odjelima, štoviše, „lošiji“ učitelji najčešće dobivaju manje uspješne razredne odjele pri čemu je tim učenicima već u samom početku otežano postizanje uspjeha (Bray, 2007), dok je i samo pitanje pojave korupcije u obrazovanju u situacijama, kada učitelji pružaju vlastitim učenicima privatne instrukcije, neizbježno (Bray i Kwo, 2013).

Usprkos navedenom, učitelji koji pružaju uslugu privatnih instrukcija doprinose društvu i učenicima, jer pružaju dodatno korištenje svojih sposobnosti, talenata, znanja, društvu, dok istovremeno učenici dobivaju dodatnu pažnju od učitelja koji dobro poznaje njihove jake i slabe strane. Sve dok postoji potražnja za većom kvalitetom obrazovanja od one koju sustav pruža ili je sposoban pružiti, postojat će i potražnja za privatnim instrukcijama (Jokić i Ristić Dedić, 2007).

U nastavku slijedi sažeti prikaz prednosti i nedostataka privatnih instrukcija u odnosu na obrazovni sustav, odnosno prikaz implikacija koje privatne instrukcije imaju na obrazovanje.

Tablica 1 Prikaz prednosti i nedostataka privatnih instrukcija (implikacije na obrazovni sustav)

Prednosti privatnih instrukcija	Nedostatci privatnih instrukcija
Pomažu učvrstiti nastavni sadržaj obrađen na nastavi (dodatna pitanja, dodatni i prošireni materijal).	Utječu na dinamiku poučavanja i učenja u redovnoj nastavi (problem učiteljima prilikom organizacije rada i izvođenja nastavnog sata – uočavaju se velike razlike među učenicima korisnicima/ne korisnicima).
Učitelji koriste ideje instruktora prilikom izvođenja nastavnog sata.	Oduzimanje učenikove samostalnosti (pretjerana ovisnost o privatnim instrukcijama).
Jača osjećaj samopouzdanja, samopoštovanja učenika.	Nezainteresiranost učenika za redovitu nastavu, problemi s disciplinom, gubitak povjerenja u obrazovni sustav.
Obogaćuju postojeće znanje učenika, proširuju ga, istovremeno pomažu učenicima da svladaju prepreke u učenju, razviju vještine učenja, dođu do novih spoznaja.	Povećan izostanak učenika u nastavi tijekom ispita, čime je otežano izvođenje nastave i cjelokupan odgojno – obrazovni rad.
Organizacija rada (individualan pristup, suvremene metode rada, nova tehnologija).	Učenici izvršavaju zadatke mehanički, bez postizanja stvarnog razumijevanja.

Povećana motivacija i entuzijizam za učenje.	Usmjerenost na akademsko postignuće, a ne na učenikov cjelovit razvoj.
	Nedostatak slobodnog vremena učenika i učitelja koji pružaju uslugu privatnih instruktora - smanjuje se produktivnost u redovitoj nastavi.
	Utjecaj na obrazovnu politiku (usporava se donošenje promjena) – korupcija u obrazovanju.

4.2. Povezanost privatnih instrukcija i ekonomskog razvoja

Opća deklaracija o ljudskim pravima (1948) u čl. 26., st.1., navodi kako svaka osoba ima pravo na obrazovanje koje mora biti besplatno, barem na osnovnim i temeljnim stupnjevima. Isto se navodi i u Konvenciji o pravima djeteta (1989) u čl. 28., st.1. u kojem države stranke priznaju svakome djetetu pravo na obrazovanje te će u svrhu ostvarivanja tog prava postupno i na temelju jednakih mogućnosti za svu djecu osigurati obvezno i besplatno osnovno obrazovanje. Pod krilaticom besplatnog obrazovanja za svu djecu, raste i širi se sjena obrazovnog sustava. Privatne instrukcije predstavljaju prekriveni oblik privatizacije obrazovanja, a zahtjevi društva i škole nameću ulaganje u privatne instrukcije kao svojevrsnu normu (Bray i Kwo, 2013).

U zemljama s niskim životnim standardom, odnosno s vrlo niskim plaćama, privatne instrukcije predstavljaju vrlo važan i nužan izvor prihoda. Učitelji u tim zemljama (npr. Afrika, Mongolija, Bangladeš, Gruzija, Kambodža, Libanon, Nigerija) vrše svojevrsnu ucjenu svojih učenika prisiljavajući ih na pohađanje privatnih instrukcija. Naime ti učitelji namjernu usporavaju svoj rad, ne podučavaju dio gradiva u redovitoj nastavi kako bi stvorili potražnju za privatnim instrukcijama. Također, autonomija učiteljima osigurava da svojevoljno odlučuju koji će učenici nastaviti školovanje, a koji će biti prisiljeni ponavljati razred ovisno jesu li pohađali privatne instrukcije. Osim prisile koju učitelji vrše na učenike, pod pritiskom se nalaze i roditelji koji moraju plaćati privatne satove svojoj djeci kako bi im osigurali bolju budućnost i napredovanje na više razine obrazovanja, ali i zbog toga što je jeftinije plaćati privatne instrukcije nego ponovno školovanje (Bray, 2003, 2006; Bray i Silova, 2006). U Hrvatskoj osnovni davatelji usluge privatnih instrukcija su učitelji zaposlenici u formalnom sustavu

obrazovanja, no istraživanje je pokazalo gotovo potpuni izostanak pojave u kojoj učitelji pružaju uslugu privatnih instrukcija vlastitim učenicima (Ristić Dedić i Jokić, 2011).

Usprkos problematičnosti situacije, vladajuće institucije tih zemalja ne poduzimaju mjere kako bi spriječile takvu situaciju, štoviše ignoriraju i ne priznaju postojanje navedenog fenomena jer ga je teško kontrolirati, a niske plaće prisiljavaju učitelje tražiti dodatan izvor prihoda. Učestalost privatnih instrukcija omogućuje državi da ulaže minimum u formalni sustav obrazovanja, odnosno u plaće učitelja, jer će obitelji učenika korisnika privatnih instrukcija platiti ono dodatno (Bray, 2006, 2007; Jokić i Ristić Dedić, 2007; Bray i Kwo, 2013). Privatne instrukcije za te učitelje predstavljaju najbolji, ako ne i jedini izbor jer obavljaju posao za koji su kvalificirani i koji im osigurava dodatne prihode (Jokić i Ristić Dedić, 2007). Takav pristup značajno utječe na plaće učitelja, što je ujedno i najveća briga vladajućih institucija u državama, jer se učitelji ponajviše žale na svoja niska primanja. Jedan od načina umirivanja mogućih sindikalnih prosvjeda i zadržavanja učitelja u profesiji je da im se omogući dodatna zarada kroz privatne instrukcije. Ovakav pristup može se povezati i s jačanjem neoliberalističkih ideologija u obrazovanju čime postaje prihvatljivo tretiranje obrazovanja kao robe (Ball & Youdell, 2008; Belfield & Levin, 2002; Zajda, 2006, prema Bray i Kwo, 2013). Autorica Jayachandran (2014) navodi neke od razloga zašto su privatne instrukcije (osigurane od strane učitelja) postale norma u zemljama u razvoj, dok to nije slučaj u razvijenim zemljama:

- postoji mali broj obrazovanih osoba, koje nisu učitelji i mogu pružati uslugu privatnih instrukcija;
- učitelji teže povećati svoja primanja, jer su siromašni;
- slabo nadziranje učitelja od strane supervizora i roditelja povećava njihovu želju za vođenjem privatnih instrukcija;
- zabraniti učiteljima održavanje privatnih instrukcija teško je izvedivo zbog jakog političkog djelovanja sindikata učitelja i nemogućnosti uvođenja državne regulacije;
- država na privatne instrukcije gleda kao na način povećanja prihoda učitelja te time nastoji zadržavati učitelje u profesiji.

Naplaćivanje dodatne poduke vlastitim učenicima ukazuje ne samo na problem korupcije u obrazovanju, već ukazuje i na etičke dileme jer je obveza svakog učitelja pružiti pomoć svim učenicima, što je u opisu njihovog svakodnevnog posla za koji su plaćeni i za koji ne bi trebali dobivati dodatne prihode (Bray, 2007). Također, kao što je i već ranije rečeno, takva praksa

učitelja stvara tržište potražnje privatnih instrukcija, koje ako nije porezno i pravno regulirano stvara veliki gubitak u državnom proračunu. U nekim zemljama prepoznata je opasnost navedene prakse (Hong Kong, Singapur, Francuska) te je učiteljima zabranjeno pružati uslugu privatnih instrukcija vlastitim učenicima, no ne i drugim učenicima (Bray, 2007; Jokić i Ristić Dedić, 2007). Učenici percipiraju privatne instrukcije kao značajno financijsko opterećenje svojim roditeljima (Hajar, 2018).

Općenito prevladava mišljenje da je ulaganje u obrazovanje vrlo dobra investicija. Bourdieu (1986) ukazuje na to kako kapital omogućava društvenu energiju u obliku živog rada, dakle kapital predstavlja potencijalni kapacitet stvaranja profita i reprodukcije sebe. Međuovisnost kulturnog, ekonomskog i društvenog kapitala⁷ očituje se u obrazovnom procesu. Naime društvene skupine s većom razinom ekonomskog kapitala mogu si osigurati kvalitetnije obrazovanje (primjerice, plaćanje boljih škola, privatnih instrukcija, tečajeva stranih jezika) što pozitivno pridonosi njihovom kulturnom i društvenom kapitalu jer proširuju svoje društvene mreže i jezični i vrijednosni habitus. Analogno tome, bolje obrazovanje i šire društvene mreže koje se vezuju za kulturni i društveni kapital pridonose jačanju ekonomskog kapitala (Bourdieu, 1986). Privatne instrukcije mnogima olakšavaju proces prilagođavanja uvjetima tržišta rada, odnosno osiguravaju duže zadržavanje u obrazovnom sustavu, izbjegavanje nezaposlenosti, osiguravaju bolje poslove u budućnosti te veći izbor i učinkovitost na tržištu rada (Bray, 2003, 2007; Jokić i Ristić Dedić, 2007; Jayachandran, 2014). Također, ulaganje u privatne instrukcije pokazatelj je u što su roditelji i učenici spremni platiti i uložiti svoje vrijeme i novac (Bray, 2007). „Ne radi se o obrazovanju, nego o znanju koje se poput neke sirovine treba proizvoditi, prodavati i kupovati, kojim treba upravljati i odlagati ga; radi se...o letimičnom fragmentiranom znanju koje upravo dostaje za to da ljude održava fleksibilnim za radni proces i raspoloživima za zabavnu industriju“ (Liessmann, 2008, 45).

„U zemljama u kojima postoje velike razlike u plaćama, životnom standardu i socijalnom statusu ovisno o obrazovnom stupnju, uobičajeno se pronalaze više stope korištenja privatnih instrukcija“ (Jokić i Ristić Dedić, 2007, 30). Kritičari ističu kako privatne instrukcije

⁷ Kulturni kapital odnosi se na prikupljanje simboličkih elemenata kao što su vještine, ukusi, držanje, odjeća, maniri, odnosno, materijalnih stvari koje netko mora imati ako je pripadnik određene klase.

Društveni kapital podrazumijeva skupinu stvarnih ili potencijalnih izvora koji su povezani i sadrže izdržljivu mrežu više ili manje institucionaliziranih veza i poznanstava.

Ekonomski kapital čini sve ono što se može prevesti u novčanu vrijednost (Bourdieu, 1986).

troše ljudski i financijski kapital te time osiromašuju obrazovni sustav. Pretjerana usmjerenost privatnih instrukcija na polaganje ispita, te zanemarivanje obrazovnih ciljeva i osiguravanje uvjeta za cjelokupan razvoj osobe onemogućava se i onesposobljava pojedinca za kreativnim djelovanjem koje je nužno za ekonomski razvoj zemlje (Bray i Silova, 2006; Bray, 2007).

Privatne instrukcije usko su povezane s tržištem rada, pa tako u Japanu proširuju prostor za zapošljavanje žena, te im omogućuju dodatnu zaradu (Bray, 2007; Jokić i Ristić Dedić, 2007). Također zemlje koje imaju razvijenu svojevrsnu industriju privatnih instrukcija (azijske zemlje) zapošljavaju veliki broj privatnih instruktora, osiguravajući im siguran posao i zaradu, te predstavljaju gospodarski sektor države sa značajnim prihodima. Nadalje, privatne instrukcije mogu biti jedini izvor prihoda nezaposlenim osobama, među njima i učiteljima. Analogno tome, instruktori koji rade puno radno vrijeme mogu imati veće prihode od učitelja u formalnom sustavu obrazovanju, iako ti prihodni nisu značajno veći od učitelja u redovitom sustavu obrazovanju, oni neprestano obogaćuju svoju ponudu, te nastoje otkriti što učenici (korisnici usluge) žele kao i udovoljiti njihovim željama (Bray, 2003, 2007). Posljedično na učenike se gledao kao na kupce, a „obrazovanje“ postaje svojevrsna roba za trgovanje koju treba pretvoriti u što privlačniji proizvod. Štoviše, znanje postaje „...resurs koji se u okviru poduzeća može optimirati, raspodijeliti, gomilati, uvoziti, izvoziti i dijeliti poput ostalih sirovina i postupaka“ (Liessmann, 2008, 130).

Iz navedenog vidljivo je kako ekonomske implikacije privatnih instrukcije utječu na tri čimbenika (Jokić i Ristić Dedić, 2007):

- korisnika usluge – subjekt koji je uslugu platio;
- davaoca usluge – subjekt koji je izvršenu uslugu naplatio;
- državu – odnosno državni proračun koji je osiromašen jer usluga privatnih instrukcija nije oporezovana.

U nastavku slijedi sažeti prikaz prednosti i nedostataka privatnih instrukcija u odnosu na ekonomski razvoj.

Tablica 2 Prikaz prednosti i nedostataka privatnih instrukcija na ekonomski razvoj (moguće implikacije)

Prednosti privatnih instrukcija	Nedostatci privatnih instrukcija
Važan izvor prihoda učiteljima i drugim davateljima usluge privatnih instrukcija.	Krš se odredbe Opće deklaracije o ljudskim pravima i Konvencije o pravima djeteta o besplatnom obrazovanju.
Osiguravaju dulje zadržavanje u obrazovanju.	Financijsko opterećenje učenicima i roditeljima.
Bolja prilagodba zahtjevima tržišta rada, smanjena nezaposlenost.	Nemogućnost uspostave državne regulacije djelatnosti, gubitak u državnom proračunu.
Širenje društvenog, kulturnog i ekonomskog kapitala.	Smanjuje se kreativni potencijal osobe važan za ekonomski prosperitet zemlje.
Zapošljavanje velikog broja ljudi – jak gospodarski sektor.	Osiromašuju obrazovni sustav – gubitak učitelja u profesiji.
Pružaju informacije o željama učenika i roditelja te se nastoji udovoljiti tim željama.	Jačanje neoliberalističke ideologije u obrazovanju.

4.3. Povezanost privatnih instrukcija i društva

Raširenost privatnih instrukcija u azijskim zemljama nastoji se objasniti jakim utjecajem konfucijanske tradicije koja veliku važnost pridaje ulaganju truda u obrazovanje i razvijenim radnim navikama. Nasuprot tome, u europskim i sjevernoameričkim zemljama veća važnost se pridaje sposobnostima pojedinca, prilikom objašnjavanja raširenosti privatnih instrukcija (Bray, 2003, 2007; Bray i Silova, 2006; Jokić i Ristić Dedić, 2007). Usprkos navedenom, istraživanje autorice Ireson (2004) ukazalo je kako se nedovoljno razmatra mogućnost u kojoj ulaganje truda i sposobnost mogu imati različito značenje u različitim kulturama, štoviše istraživanja su pokazala kako učenici u nekim zemljama pridaju jednaku važnost sposobnostima, trudu i sreći u postizanju obrazovnih postignuća, dok u drugim zemljama pridaju važnost samo jednom čimbeniku. Nadalje, autorica je istaknula potrebu za dodatnim istraživanjima na koji način roditeljske vrijednosti i uvjerenja oblikuju potražnju za privatnim instrukcijama. Društveni utjecaji i vladajuće društvene norme određuju razinu zastupljenosti privatnih instrukcija. Naime u društvima u kojima je razvijena praksa korištenja privatnih instrukcija, roditelji će pod pritiskom drugih slati svoju djecu na privatne instrukcije (Ireson,

2004; Bray, 2007; Jokić i Ristić Dedić, 2007). Nadalje, istraživanje autora Sena (2009, prema Bray i Kwo 2013) u Indiji, ukazalo je kako privatne instrukcije rezultiraju društvenom stratifikacijom, odnosno dovode do podjele učenika na korisnike i ne korisnike privatnih instrukcija te posljedično negiraju temeljno pravo svakog djeteta na pristup obrazovanju.

U Hrvatskoj porast privatnih instrukcija potrebno je razmatrati u kontekstu vrijednosti i važnosti koje se pridaju znanju i obrazovanju te kompetitivnosti društva kada je riječ o obrazovanju i zapošljavanju (Jokić i Ristić Dedić, 2007). Autori Bray i Silova (2006) ističu kako u zemljama u tranziciji iz socijalističkog društvenog uređenja, među kojima je i Hrvatska, porast privatnih instrukcija moguće je objasniti naglim otvaranjem obrazovnog tržišta, promijenjenim ekonomskim uvjetima života, porastu vrijednosti znanja i obrazovanja. Modernizacija, rast informacijsko – komunikacijske tehnologije, jačanje demokracije, pojava i porast novih gospodarskih grana te širenje tržišta rada čine ključna obilježja današnjeg društva, mijenjaju ga i oblikuju, postavljajući pred pojedinca neprestane i nove izazove koji ga tjeraju da testira svoje sposobnosti, suoči se s vlastitim ograničenjima, te neprestano teži napretku kontinuiranim rastom i radom na sebi; stoga i ne iznenađuje sveprisutnost obrazovanja, odnosno njegova ključna uloga u vođenju osobe da prekorači svoja ograničenja, ostvari puninu svoga djelovanje te postigne samoodređenje. Navedene odrednice uobličene su u sintagmi cjeloživotnog obrazovanja, kao svojevrsnog ideala tzv. „društva znanja“ i vodeće sastavnice hrvatske obrazovne politike. Hrvatska kao zemlja članica Europske Unije svoju obrazovnu politiku usklađuje s politikom Europske Unije, zalažući se za ideju razvoja društva znanja povećanjem razine i vrijednosti znanja i obrazovanja u hrvatskom društvu. U ovakvim okolnostima jača kompetitivnost u društvu i obrazovnom sustavu što za posljedicu ima i porast privatnih instrukcija kao ključne sastavnice u podizanju vrijednosti znanja i ostvarivanju obrazovnih ciljeva te osiguravanja jednakih šansi na tržištu rada (Bray i Silova, 2006; Jokić i Ristić Dedić, 2007). „Ono što se tvrdokorno još uvijek naziva obrazovanjem sada se više ne ravna ni prema mogućnostima i granicama pojedinca..., nego prema eksternim čimbenicima kao što su tržište, sposobnost upošljavanja, kakvoća odredišta i tehnološki razvitak, što sada postavljaju one standarde koje „obrazovan“ čovjek treba dosegnuti“ (Liessmann, 2008, 62).

Također, visoka kompetitivnost u društvu jedna je od razloga zastupljenosti privatnih instrukcija. U sustavima koji njeguju kompetitivnost među učenicima, školama, društvu, ulaganje u privatne instrukcije je nužno i predstavlja ključnu investiciju za koju se smatra da će osigurati željenu prednost nad drugima (Ireson, 2004; Bray i Silova, 2006; Bray, 2006; Jokić i

Ristić Dedić, 2007). „Stanje prosvjetne politike danas može se opisati jednom jednostavnom rečenicom: ona se iscrpljuje buljenjem u rangliste“ (Liessmann, 2008, 63). Učenici koji su pod pritiskom upisa na visoko obrazovanje, postizanja visokih rezultata i ocjena češće koriste privatne instrukcije kako bi povećali svoj uspjeh, (Ireson, 2004; Bray, 2006, 2007), iako istraživanje autora Baker i sur. (2001) nije pronašlo povezanost pohađanja privatnih instrukcija i ispita visokih uloga. Korištenjem usluga privatnih instrukcija raste kulturni i obrazovni kapital pojedinca što se pozitivno odražava na cjelokupno društvo kojemu pojedinac pripada, te se istovjetno povećava sveukupni društveni kapital (Bray, 2007).

Ulaganje u privatne instrukcije, unatoč brojnim prednostima, predstavlja veliki financijski izdatak za brojne obitelji čime privatne instrukcije predstavljaju svojevrsni mehanizam reprodukcije društvene nejednakosti. U zemljama u kojima je doprinos roditelja obrazovanju svoje djece veći od doprinosa države javlja se problem jednakosti, odnosno financijske nemogućnosti učenike isključuju iz sustava školovanja (Bray, 2003). Naime, iako su istraživanja pokazala kako privatne instrukcije koriste obitelji i višeg i nižeg socio-ekonomskog statusa, za obitelji nižeg socio-ekonomskog statusa to je značajna poteškoća. Također, učenici višeg socio-ekonomskog statusa postižu svojevrsnu prednost nad učenicima nižeg socio-ekonomskog statusa, ne samo korištenjem usluge privatnih instrukcija, već i kroz mogućnost za individualiziranom podukom i plaćanjem boljih instruktora (Ireson, 2004; Ireson i Rushforth, 2005; Bray i Silova, 2006; Bray, 2007; Jokić i Ristić Dedić, 2007; Bray i Kwo, 2013). Za učenike to je oblik nepravde i nezasluzene prednosti, jer ti učenici imaju veće šanse upisati se na prestižnu obrazovnu instituciju i to ne zahvaljujući svojoj inteligenciji i sposobnostima, već mogućnošću financiranja dodatne poduke (Hajar, 2018). Upis na visoko obrazovanje trebao bi se temeljiti na prirodnoj sposobnosti, a ne na memoriranju i učenju napamet (Broinowski, 2015, prema Sriprakash i sur, 2016).

Obrazovanje u sjeni značajno oštećuje formalni sustav obrazovanja oduzimajući mu cjelokupni talent. Štoviše, potražnja za privatnim instrukcijama veća je u urbanim nego ruralnim područjima zbog toga što roditelji u urbanim sredinama imaju višu razinu društvenog, ekonomskog i kulturnog kapitala od roditelja u ruralnim područjima zbog čega postavljaju pred djecu i veća obrazovna očekivanja (Ireson, 2004; Bray, 2006, 2007, Bray i Kwo, 2013). Autor Sobhy (2012, prema Bray i Kwo, 2013) je u Egiptu uočio poteškoće u zapošljavanju učitelja likovne i glazbene umjetnosti, tjelesne kulture kao i privlačenje učitelja u ruralna područja ili siromašnije četvrti većih gradova jer privatne instrukcije u tim područjima nisu toliko profitabilne. U mjestima u kojima je učiteljima zabranjeno pružanje usluge privatnih

instrukcija, učitelji su spremni napustiti obrazovnu profesiju i usmjeriti se na obrazovanje u sjeni zbog viših prihoda, ali i upotrebe inovativne tehnologije, suvremenih metoda rada, čime privatne instrukcije dobivaju brojne profesionalce, oduzimajući formalnom sustav brojne talentirane učitelje i time ga dodatno osiromašuju (Bray i Kwo, 2013).

Tablica 3 Prikaz prednosti i nedostataka privatnih instrukcija na društvo (implikacije na društvo)

Prednosti privatnih instrukcija	Nedostatci privatnih instrukcija
Nadopunjuje formalno obrazovanje i pomaže pojedincu zadržati prednost na tržištu rada.	Društveni pritisak za pohađanjem privatnih instrukcija.
Povećanje kapitala pojedinca i društva.	Stratifikacija društva na korisnike i ne korisnike.
	Mehanizam reprodukcije društvene nejednakosti.
	Osiromašuju formalni sustava obrazovanja.

5. Privatne instrukcije - korak prema postignuću ili zabluda?

Brojni autori, prilikom objašnjavanja uzroka raširenosti privatnih instrukcija, analiziraju utjecaj koji privatne instrukcije imaju na obrazovne rezultate učenika kako bi utvrdili postiže li se uspjeh korištenjem privatnih instrukcija (Jokić i Ristić Dedić, 2007). Dosadašnja istraživanja, provedena u brojnim zemljama i različitim obrazovnim sustavima, ukazuju na dvojake rezultate, čime nije znanstveno potvrđena povezanost privatnih instrukcija s obrazovnim postignućem učenika (Baker i sur., 2001; Ireson, 2004; Bray i Silova, 2006; Bray, 2006; Smyth, 2008, 2009; Jayachandran, 2014). Razlozi tome su brojni. Naime, kako je već nebrojno puta istaknuto, privatne instrukcije su izrazito složen fenomen čije karakteristike se međusobno razlikuju ovisno o karakteristikama obrazovnog sustava u kojem se pojavljuju, što pojednostavljeno znači da privatne instrukcije variraju u svome obliku, organizaciji rada, broju učenika, karakteristikama pružatelja i primatelja usluge, obrazovnom, društvenom i ekonomskom kontekstu i dr. Također, nisu sve privatne instrukcije dobar oblik investiranja, jer kao i u obrazovanju, većinom to ovisi o kvaliteti i smjeru podučavanja, motivaciji i sklonostima učenika te cjelokupnoj organizaciji i kontekstu obrazovnog sustava (Bray, 2006).

U istraživanjima privatnih instrukcija postoje brojne razlike, prvenstveno u samom uzorku istraživanja, što se ponajviše odnosi na: istraživanje različitih vrsta privatnih instrukcija (individualne, pripremni tečajevi, manje/veće grupe), različite populacija učenika (dob, spol, socio-ekonomske razlike), kvalificiranost privatnih instruktora (srednja/visoka/viša stručna sprema, studenti, srednjoškolski učenici, umirovljeni učitelji i dr.). U većini istraživanja zanemarena je funkcija privatnih instrukcija, odnosno uzimaju li učenici privatne instrukcije kako bi obogatili i proširili postojeće znanje ili isključivo popravna funkcija, namijenjena popunjavanju „rupa u znanju“, te u kojem intenzitetu pohađaju privatne instrukcije (kontinuiranom tijekom školske godine, prije ispita, više puta u tjednu, jednom mjesečno, itd.). Štoviše, istraživanja privatnih instrukcija zanemari su motivaciju učenika za pohađanje istih. Tako se u literaturi navodi da učenici pohađaju privatne instrukcije zbog pritiska vršnjaka, očekivanja roditelja, želje za održavanjem početne prednosti nad drugim učenicima, želje za stjecanjem novih znanja i spoznaja, želje za postignućem i dobrim ocjenama (intrinzična/ekstrinzična motivacija) (Ireson i Rushforth, 2004, 2005; Bray, 2006, 2007; Jokić i Ristić Dedić, 2007; Smyth, 2008, 2009).

Autorica Ireson (2004) ističe kako učinkovitost privatnih instrukcija ovisi o njihovoj kvaliteti i kontekstu. Pozitivna iskustva učenika bit će veća ako su one organizirane individualno ili u manjim grupama. Usprkos navedenom, kvaliteta individualnih privatnih instrukcija varira ovisno o kvalifikaciji instruktora što zbog nedostatka valjanje regulacije tko može biti instruktor (studenti, profesori, osobe različitih struka) značajno otežava provjeru učinkovitosti privatnih instrukcija. Također, brojne su teškoće u vršenje evaluacije i vrednovanja privatnih instrukcija zbog nemogućnosti uspostave kontrolnih grupa prilikom provođenja istraživanja, te malog broja longitudinalnih istraživanja koja su nužna za provjeru i utvrđivanje stvarne učinkovitosti privatnih instrukcija (Ireson, 2004).

Autor Bray (2003) navodi kako učinkovitost privatnih instrukcija ovisi o:

- sadržaju i obliku privatnih instrukcija,
- motivaciji kako učenika tako i instruktora,
- intenzitetu, trajanju i vremenu (razdoblju) u kojem se koriste privatne instrukcije,
- populaciji učenika koji koriste privatne instrukcije.

Logika nalaže da minimum koji osoba provede na privatnim instrukcijama je zapravo vrijeme koje ona ulaže u neki zadatak i time prilika za stjecanjem nekog znanja. Usprkos tome,

istraživanja nisu potvrdila da se vrijeme provedeno na privatnim instrukcijama pretvara u postignuće koje se može izraziti kao rezultat na ispitu znanja (Bray, 2007).

Unatoč navedenom, privatne instrukcije imaju brojne pozitivne učinke, primjerice organizacija rada koja se u potpunosti prilagođava potrebama i sposobnostima učenika, kako bi se instruktor mogao usmjeriti na učenikove jake i slabe strane te pružio učeniku potrebnu pomoć ili proširio postojeće spoznaje. Privatne instrukcije predstavljaju dodatnu priliku za učenje i unapređivanje sposobnosti učenika te su za neke roditelje primjeren oblik produktivnog korištenja slobodnog vremena njihovog djeteta. Kontrirajuća je činjenica, da u nekim društvima privatne instrukcije oduzimaju učeniku vrijeme za izvannastavne i izvanškolske aktivnosti, tj. oduzimaju mu „vrijeme djetinjstva“, ugrožavajući cjelovit razvoj učenikove ličnosti zbog pretjerane usmjerenosti na isključivo akademsko postignuće i onemogućuju mu otkrivanje i istraživanje vlastitih interesa (Bray, 2007; Jokić i Ristić Dedić, 2007, 2011). Učenici su, poput odraslih, zahvaćeni „bolešću“ današnjice, tzv. sindrom sagorijevanja (eng. burn out) kojeg obilježava stanje fizičke i psihičke izmorenosti. Pretjeran stres, umor i pritisak negativno se odražavaju na učenikov razvoj te posljedično mogu dovesti do ekstremnih posljedica poput depresije ili samoubojstva (Bray, 2007). Također, pretjerana okupiranost djetetovog slobodnog vremena privatnim instrukcijama, ne ostavlja dovoljno vremena za izgradnju i održavanje dobrih obiteljski odnosa, zbog odsustva kako roditelja, tako i djece iz obiteljskog doma zbog čega obiteljski odnosi i prisnost slabe. Usprkos navedenim negativnim posljedicama privatnih instrukcija, autorice Ireson i Rushforth (2004) u svome su istraživanju utvrdile kako roditelji zapošljavaju instruktore jer pomažu njihovoj djeci da postignu dobre rezultate na usmenim i pismenim ispitivanjima, brže usvoje nastavno gradivo i pružaju dodatnu pomoć u učenju. Također, kako bi učenici povećali svoje samopouzdanje i bolje usvojili nastavni sadržaj (Ireson i Rushforth, 2005).

„Iako nalazi istraživanja ne daju jasne rezultate o učinkovitosti privatnih instrukcija, teško je vjerovati da privatne instrukcije nemaju utjecaj na postignuća učenika. Naime, da je tome tako, za vjerovati je da bi roditelji već davno prestali upućivati djecu na njihovo korištenje“ (Jokić i Ristić Dedić, 2007, 31).

6. Smjer i mogućnost političkog djelovanja na privatne instrukcije

Složenost fenomena privatnih instrukcija kao i njihova raširenost u obrazovnim sustavima diljem svijeta zahtijevaju različite pristupe djelovanja s obzirom na obrazovni, društveni i ekonomski aspekt zemlje. Moguće je izdvojiti četiri osnovna principa političkog djelovanja na privatne instrukcije (Bray, 2003,2007; Bray i Silova, 2006):

- ignoriranje postojanja djelatnosti privatnih instrukcija,
- zabrana privatnih instrukcija,
- prepoznavanje i reguliranje privatnih instrukcija,
- aktivno podupiranje privatnih instrukcija.

Prije samog djelovanja, potrebno je utvrditi kontekst u kojem se javljaju privatne instrukcije. Naime, ako se privatne instrukcije javljaju zbog potplaćenosti obrazovnog sektora i predstavljaju nužan ili jedini izvor prihoda, djelovanje na iste će se značajno razlikovati od situacije u kojima privatne instrukcije predstavljaju samo dopunu prihodima već dobro plaćenom obrazovnom osoblju. Također, važno je utvrditi pružaju li uslugu privatnih instrukcija učitelji vlastitim učenicima zbog etičkih dilema i pojave korupcije u obrazovanju (Bray, 2007).

Moguće je izdvojiti 6 alternativnih pristupa djelovanja na privatne instrukcije s obzirom na različitosti konteksta u kojem se javljaju (Bray, 2007; Jokić i Ristić Dedić, 2007):

1. *Laissez – faire pristup*. Ovaj pristup odnosi se na ignoriranje postojanja privatnih instrukcija. Politički dužnosnici aktivno i svjesno odabiru pristup ne uplitanja zbog preokupiranosti drugim problemima u sustavu. Svoju odluku opravdavaju zakonom obrazovnog tržišta, navodeći kako se ne treba miješati u djelovanje obrazovnog tržišta koje samo kreira ponudu i potražnju, odnosno omjer cijene i kvalitete. Također, ističu kako je područje obrazovanja u sjeni izrazito kompleksno s brojnim kako političkim tako i financijskim zamkama, zbog čega je teško uspostaviti kontrolu. Političke strukture trebaju se usmjeriti na unapređivanje formalnog sustava odgoja i obrazovanja, a ne na kontrolu njegove sjene. Preporučuje se izbjegavanje korištenja ovog pristupa zbog toga što privatne instrukcije svojim djelovanjem značajno utječu na formalni sustav obrazovanja, na društvo i ekonomiju mijenjajući ih.

2. *Praćenje bez uplitanja.* Riječ je o nešto aktivnijem pristupu jer se praćenjem nastoje prikupiti podaci o veličini, obliku i utjecaju sektora privatnih instrukcija. Prikupljene informacije koriste se u svrhu planiranja u formalnom sustavu obrazovanja i drugim društvenim djelatnostima. Također, važno je da vlade prikupe podatke i o prihodima instruktora, radi oporezivanja i određivanja budućih plaća učitelja u formalnom sustavu obrazovanja. Problematično je što u praksi vrlo mali broj vlada raspolaže podacima o privatnim instrukcijama i to ukoliko se odluče za konkretno djelovanje. Ovaj pristup je u praksi rijedak, jer zahtijeva prethodnu raspravu o važnosti privatnih instrukcija, ozbiljnosti i posljedicama istih i potrebi za njihovim reguliranjem i kontrolom kako bi se uopće pokrenuo proces prikupljanja podataka.
3. *Reguliranje i kontrola.* U ovom pristupu vlada preuzima intervencijsku ulogu, nastoji regulirati tržište i ublažiti negativne posljedice privatnih instrukcija. Također, izrađuje se zakonska regulativa, određuje se odgovornost davatelja usluga, uvodi inspekcijska kontrola, navode se i određuju sankcije za kršenje postavljenih odluka, propisuju postupci za registriranje djelatnosti. Ovaj pristup može uključivati: određivanje standarda veličine prostora u kojem se odvijaju privatne instrukcije, cijenu usluge, propisan broj učenika po skupinama ili način izvođenja programa privatnih instrukcija.
4. *Poticanje.* Riječ je o pristupu u kojem vlada aktivno potiče razvoj obrazovnog tržišta, a posljedično i tržišta privatnih instrukcija. Opravdanje ovog pristupa je u fleksibilnosti privatnih instrukcija koje se prilagođavaju pojedinačnim potrebama svakog učenika, te pridonose razvoju ljudskog kapitala od čega korist imaju učenici, ali i društvo u cjelini. Nadalje, vlade podupiru ovaj pristup jer se njime mogu povećati prihodi davateljima usluge privatnih instrukcija i/ili smanjiti stopa nezaposlenosti. Poticanje se ostvaruje na više načina: uvođenjem privatnih instrukcija u pisane dokumente i strategije, pronalaženje mogućnosti za sufinanciranje poduke, uvođenje poreznih mjera, razmjenu informacija o usluzi privatnih instrukcija, osiguravanje tečajeva za pripremu instruktora i dr.
5. *Mješoviti pristup.* Ovaj pristup podrazumijeva zabranu jednih oblika privatnih instrukcija i dopuštanje drugih oblika privatnih instrukcija. Oblici privatnih instrukcija koji su zabranjeni odnose se na privatne instrukcije koje učitelji pružaju svojim učenicima ili općenito učitelji koji rade u obrazovnom sustavu. Dopušteni su oblici

pripremnihi tečajeva ili privatne instrukcije u organizaciji institucija, tvrtki jer je njih moguće lakše kontrolirati.

6. *Zabrana*. Ovo je najekstremniji pristup djelovanja jer se odnosi na potpuno zabranu organizacije privatnih instrukcija. Iz ovog pristupa isključuje se sva dodatna pomoć učenicima s poteškoćama u učenju i drugim teškoćama kao primjer volontiranja i/ili društvene pomoći. Ovaj pristup je rijetko korišten zbog nemogućnosti potpunog ostvarivanja propisanih mjera. Zemlje poput Republike Koreje, Kambodže, Mianmara, Mauricijusa pokušale su primijeniti ovaj pristup, ali se on pokazao izrazito neučinkovit.

Iz navedenog je vidljivo kako kreatori obrazovnih politika imaju brojne mogućnosti za djelovanjem. Odluke koje oni donose odrazit će se na obrazovni sustav, a time i na sustav privatnih instrukcija. Važno je da se ne zanemari činjenica da sve promjene koje se uvode u formalni sustav obrazovanja utječu ne samo na učenike već i na obrazovne djelatnike, a posljedično i na društvo u cjelini. Kada je riječ o utjecaju na učenike, nekoliko je mogućnosti za postizanje kontrole, a posljedično i smanjenje potražnje za privatnim instrukcijama (Bray, 2007; Jokić i Ristić Dedić, 2007):

- *Smanjiti ekonomske razlike*. Naime u društvima u kojima postoji velika razlika u primanjima ovisno o vrsti zaposlenja veće su mogućnosti za pojavu privatnih instrukcija (npr. Sri Lanka, Kenija) koje pomažu smanjiti tu razliku. Kada bi se osiguralo smanjenje ekonomske razlike, smanjila bi se i potražnja za privatnim instrukcijama, odnosno roditelji bi imali manje razloga investirati u privatne instrukcije.
- *Smanjiti elitizam u obrazovanju*. Omogućiti pristup obrazovanju svim učenicima, osigurati dostupnost obrazovanja, ukloniti podjelu učenika u programe s obzirom na postignuće, ocjene i sposobnosti, povećati i ujednačiti kvalitetu poučavanja i učenja u svim školama.
- *Reformiranje sustava vrednovanja i ocjenjivanja*. Odnosi se na umanjenje važnosti ispita prilikom upisa na više razine obrazovanja, ukinuti sustav rangiranja⁸. Kompetitivnost kod roditelja i učenika samo povećava potrebu za privatnim instrukcijama. Ispite bazirati na testiranju znanja i vještina učenika, a ne isključivo ispitivanje činjeničnog znanja.

⁸ Naime rang liste pridonose jačanju samopouzdanja kod vrlo dobrih i odličnih učenika, dok povećavaju osjećaj neuspjeha kod slabijih učenika (Bray, 2007). Poželjniji oblik rangiranja je u pojedinačnim predmetima, nego sveukupno vrednovanje postignuća učenika; formativno, a ne sumativno vrednovanje.

Uskladiti programe srednjoškolskog obrazovanje sa zahtjevima visokoškolskog obrazovanja.

- *Poticati učitelje na primjenu pristupa usmjerenog na učenike u procesu poučavanja i učenja.* U situacijama u kojima učitelji zanemaruju potrebe svojih učenika, te ne pridaju dodatnu pažnju, potporu i pomoć učenicima s poteškoćama u učenju i drugim mogućim teškoćama, roditelji tih učenika prisiljeni su tražiti dodatnu pomoć u vidu privatne poduke. Potrebno je raditi na mijenjaju kulture ustanove, osigurati stručna usavršavanja ne samo učitelja već i svih odgojno – obrazovnih djelatnika i osvijestiti mogućnosti, sposobnosti učenika te načine kako na pravilan i ispravan način pružiti odgovarajuću pomoć; ojačati individualna pristup učenju i suradničko učenje.
- *Osigurati primjeren nastavni plan i program.* Važno je spriječiti prenatrpanost nastavnog plana i programa novim sadržajima, bez skraćivanja ili umanjivanja već postojećeg sadržaja. Naime u situacijama u kojima je kurikulum opterećen novim sadržajem, učitelji ubrzavaju svoje poučavanje, kako bi stigli pokriti predviđeni raspored, na štetu učenika koji ne mogu pratiti nastavu. Posljedično učenici su prisiljeni uzimati dodatnu poduku kako bi mogli neometano pratiti nastavu.
- *Pronaći načine kako učiniti nastavu zanimljivom.* U nastavu uvoditi inovativne i nove metode rada, omogućiti izradu projekata, radionica, poticati aktivno učenje i učenje činjenjem.
- *Jačati osviještenost društva.* Upoznati društvo s negativnim posljedicama privatnih instrukcija. Naime roditelji pod pritiskom drugih odlučuju se za privatne instrukcije, jer su uvjereni u postizanje uspjeha njihovim korištenjem, ali bez stvarnog razumijevanja mogućih posljedica. Pokrenuti programe za informiranje roditelja u školama, ojačati partnerstvo škole i roditelja, objavljivati novinske članke, prikazivati programe na televiziji, organizirati govorništva, dijeliti letke.

Privatne instrukcije ne djeluju samo na učenike i njihove roditelje, već i na učitelje i druge davatelje usluga privatnih instrukcija. Prilikom kreiranja obrazovne politike potrebno je utvrditi razloge zbog kojih se osoba odlučuje davati uslugu privatnih instrukcija. Većinom je to zbog poboljšanja materijalnog i socijalnog statusa te se isti smatraju glavnim uzrokom porasta ponude privatnih instrukcija. Pretpostavka je da poboljšanje navedenog može smanjiti potražnju za privatnim instrukcijama. Također, potrebno je raditi i na poboljšanju učiteljske profesije u društvu, tj. ojačati njihov profesionalni ugled. „Izrada i primjena profesionalnog kodeksa ponašanja koji bi adresirao potencijalne izvore sukoba interesa i etički sporna

djelovanja, mogao bi pridonijeti razvoju profesionalizma učiteljske struke, a ujedno pomoći u smanjivanju nedopuštene prakse davanja privatnih instrukcija vlastitim učenicima“ (Jokić i Ristić Dedić, 2007, 200). Pritom je važno da svaka obrazovna politika bude usklađena s gospodarskim mogućnostima društva, uvažava postojeće društvene vrijednosti i norme, u suprotnom mogućnosti njezine implementacije i provedbe u startu su predodređene za propast.

6.1. Odgovori Hrvatske politike na porast trenda privatnih instrukcija

Raširenosti pojave privatnih instrukcija u Hrvatskoj može se objasniti sljedećim čimbenicima (Ristić Dedić i Jokić, 2011):

- nedovoljna usklađenost odgojno – obrazovnih razina i ciklusa,
- „diktatura“ nastavnog plana i programa i udžbenika,
- priroda i sadržaj matematike: važan i zahtjevan predmet,
- neprikladno obrazovanje predmetnih nastavnika,
- učeničke sklonosti: nerazvijene navike i vještine učenja, niska motivacija za učenjem
- nedostatna komunikacija i suradnja između učitelja, učenika, roditelja.

Naime, istraživanje navedenih autora pokazalo je kako se odgojno - obrazovni zahtjevi značajno razlikuju ovisno o odgojno – obrazovnoj razini na kojoj se učenik nalazi, odnosno postoji jasan diskontinuitet u zahtjevima i očekivanim obrazovnim postignućima učenika na kraju jednog i početku idućeg obrazovnog ciklusa, što stvara potrebu za dodatnom podukom kako bi se učenik prilagodio novonastaloj situaciji. Nadalje, učenici osim velikog broja predmeta, susreću se i s ogromnom količinom sadržaja koji moraju usvojiti u određenom vremenu, dok su, istovremeno, učitelji prisiljeni, zbog navedene količine sadržaja, ubrzano prolaziti kroz nastavni plan i program zbog čega nisu u mogućnosti posvetiti se individualnim potrebama svojih učenika, ali i usvajanju i utvrđivanju sadržaja poučavanja i učenja. Također, školski udžbenici neprestano se obogaćuju novim sadržajima, bez smanjivanja postojećih što značajno utječe na odgojno – obrazovni proces. „Učenici gimnazija u Republici Hrvatskoj najčešće koriste usluge privatnih instrukcija iz predmeta matematika. Analiza perspektiva sudionika ukazuje da se razlozi tome mogu naći u osobinama matematike kao discipline, ali i u sadržaju nastavnih planova i programa te predmetnih udžbenika“ (Ristić Dedić i Jokić, 2011, 10). Tome pridonosi i činjenica, neprikladnog obrazovanja učitelja, odnosno pretjerana usmjerenost metodičko – didaktičkog pristupa na rad s razrednim odjelom, a zanemarivanja usvajanja vještina individualnog rada s učenicima i posvećivanje pažnje njihovim

individualnim potrebama. Također, veliki problem je uspostava ravnoteže između nastavničkih kompetencija potrebnih za rad s učenicima i znanja, vještina i sposobnosti vezanih za disciplinu za koju se učitelji školuju, stoga se privatne instrukcije vide kao svojevrsni spas učenicima i roditeljima, ali i učiteljima koji kroz privatne instrukcije razvijaju svoje vještine individualnog rada (Ristić Dedić i Jokić, 2011).

U Republici Hrvatskoj pitanje privatnih instrukcija ni na koji način nije zakonski regulirano, a Ministarstvo znanosti i obrazovanja nije jasno iznijelo svoje stajalište o navedenoj problematici. Dodatna poduka koja se ostvaruje kroz pripremne tečajeve organizirane od strane institucija ili tvrtki nije u nadležnosti Ministarstva znanosti i obrazovanja, već Ministarstva gospodarstva, poduzetništva i obrta te je kao takva legalna i dio sustava oporezivanja. Suprotno tome, privatne instrukcije koje se realiziraju kao individualna poduka, nisu ni na koji način pravno regulirane, i time pripadaju području „sive ekonomije“ vodeći do značajnih gubitaka u državnom proračunu.

Nadalje, učiteljima, nastavnicima, profesorima i drugom obrazovnom osoblju nije zabranjeno pružati uslugu privatnih instrukcija, pa čak i vlastitim učenicima. Naime u Zakonu o odgoju i obrazovanju u osnovnim i srednjim školama u čl.58., st.1., stoji kako „školski ili domski odbor, nakon provedene rasprave na učiteljskom/nastavničkom/ odgajateljskom vijeću te vijeću roditelja i vijeću učenika donosi etički kodeks neposrednih nositelja odgojno-obrazovne djelatnosti u školskoj ustanovi“ (Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnim i srednjim školama, NN 152/14). Iz navedenog je vidljivo da su obrazovne ustanove te koje imaju autonomiju i potpuno odgovornost odrediti mogu li ili ne učitelji držati privatne instrukcije vlastitim učenicima. Stoga i ne čudi, bizarna situacija koja se pojavila u hrvatskom školstvu, kada je učiteljica u prostorima škole, u kojoj je zaposlena, oglašavala svoju djelatnost privatnih instrukcija, za što kasnije nije bila ni na koji način upozorena (Pauček Šljivak, 2016). Štoviše, ne postoje podatci u kojima je Ministarstvo znanosti i obrazovanja pokrenulo istraživanje privatnih instrukcija ili osnovalo organizaciju koja bi pratila sveprisutni porast navedenog trenda.

Analogno tome, može se zaključiti za hrvatska obrazovna politika provodi tzv. laissez-faire pristup privatnim instrukcijama, odnosno politiku ne uplitanja, što je i karakteristično za tranzicijske zemlje među kojima je i Hrvatska (ESP, 2006). Vlada svjesno odlučuje ne uplitati se u problem privatnih instrukcija zbog složenosti same pojave, koju je ne moguće kontrolirati. Štoviše, samo osvještavanje problematike privatnih instrukcija i posljedica koje iste imaju na

obrazovni sustav potvrdilo bi manjkavosti obrazovnog sustava što bi rezultiralo narušavanjem socijalnog mira.

Autori Jokić i Ristić Dedić (2007, 2011) navode moguće prijedloge djelovanja hrvatske obrazovne politike s obzirom na to da je njihovo istraživanje pokazalo kako laissez-fair pristup samo pridonosi održavanju, rastu i razvoju privatnih instrukcija. Ističu kako se Hrvatska obrazovna politika treba usmjeriti na kontrolu i smanjivanje negativnih implikacija privatnih instrukcija, bez ekstremnijih mjera poput zabrane. Jedna od mogućih pristupa je praćenje bez uplitanja kojim bi se osiguralo kontinuirano praćenje porasta privatnih instrukcija, nadgledalo obrazovno tržište, dobile povratne informacije o traženim uslugama, te podaci o oblicima i učincima privatnih instrukcija na obrazovni sustav i njegove činioce. Navedeni podaci značajno bi pridonijeli osmišljavanju i donošenju smjernica za buduće djelovanje. Autori ističu kako bi mješoviti pristup privatnim instrukcijama bio najbolji pristup hrvatske obrazovne politike. Naime, Ministarstvo znanosti i obrazovanja mora iznijeti svoje stajalište o privatnim instrukcijama kako bi se iste mogle pravno regulirati i unijeti u relevantne obrazovne zakone, propise, pravilnike i odredbe čime bi se osigurala regulacija i kontrola djelatnosti privatnih instrukcija. Štoviše, nužno je izraditi sustav akreditacije tvrtki ili ustanova koje pružaju uslugu privatnih instrukcija kako bi se osiguralo određen standard kvalitete. Također, nužno je izraditi etički kodeks rada obrazovnih djelatnika kojim bi se odredio standard njihovog profesionalnog djelovanja te uvele odgovarajuće sankcije za kršenje istog. Poželjno bi bilo osigurati financijsku, materijalnu potporu i pomoć za organizaciju besplatnih oblika dodatne poduke za djecu i mladež kojima je takva pomoć potrebna, a koja bi bila osigurana od strane škola ili nevladinih udruga. Predložena je i mjera osnivanja centara za privatne instrukcije kao vid dodatne poduke, no unatoč prepoznatim pozitivnim odrednicama poput mogućnosti pružanja dodatne pomoći učenicima s posebnim obrazovnim potrebama, sudionici istraživanja odbacili su ovaj prijedlog zbog mišljenja da država treba osigurati kvalitetu formalnog sustava obrazovanja, a ne raditi na razvijanju paralelnog sustava koji bi preuzeo tu funkciju. Također, poticanje centara za dodatnu poduku značilo bi priznanje države o nefunkcionalnosti odgojno-obrazovnog sustava.

7. Privatne instrukcije iz pedagoške perspektive

Osnovu pedagoške znanosti čine odgoj i obrazovanje. Odgoj se definira kao „proces izgrađivanja čovjeka, razvijanje i oblikovanje ljudskog bića sa svim njegovim ljudskim odlikama, formiranje osobnosti. Uključuje cjelokupno svjesno i nesvjesno djelovanje radi

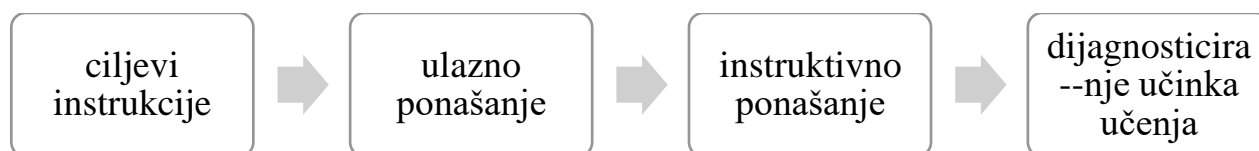
izgradnje pozitivnih osobina, osobnosti i karaktera. U tom najširem shvaćenom pojmu odgoja sadržani su i mnogobrojni djelatni utjecaji obrazovanja, okoline, medija i mnogih drugih pozitivnih i negativnih faktora“ (Mijatović, 2000, 209). U Leksikonu temeljnih pedagoških pojmova navode se još neke definicije odgoja, poput „ostvarivanje pune samostalnosti pojedinca“, „dovođenje pojedinca na razinu pune samosvijesti“, „pune prilagodbe pojedinca pisanim i nepisanim pravilima socijalne sredine“, „prihvatanje i provođenje samoostvarenja putem važećeg vrijednosnog sustava društva“, „svjesno određenje pojedinca prema samom sebi i svojim željama“ (Mijatović, 2000, 209). U odgoju se između odgajatelja i odgajanika uspostavlja pedagoški odnos, dok sve drugo predstavlja manipulaciju, drill, prilagodbu, dresuru (Terhart, 2001). „Obrazovanje ima višestruko značenje i to kao institucija, proces, sadržaj i rezultat organiziranog i/ili slučajnog učenja radi razvoja različitih kognitivnih sposobnosti kao i stjecanja raznovrsnih znanja, umijeća i navika. Temeljno značenje obrazovanja je organizirano i sustavno razvijanje kognitivnih sposobnosti i učenje pojedinca. Obično se naglašava da nema obrazovanja koje nema i odgojne učinke“ (Mijatović, 2009, 203). Obrazovanjem se ne mogu smatrati procesi poučavanja i učenja koji su pojednostavljeni, tematski ograničeni, te usmjereni na praktičnu korisnost i uporabivost (Terhart, 2001).

Iz navedenih definicija moguće je razlučiti razliku između instrukcija i obrazovanja, odnosno odgoja. Instrukcija se definira kao „upućivanje, poduka, skup pravila za obavljanje neke radnje. U didaktičkom smislu odnosi se na sustavno obavješćavanje učenika, prenošenje znanja koje se shvaća kao pomoć u učenju“ (Mijatović, 2000, 136). Instrukcije se razlikuju od odgoja po tome što imaju jasno i precizno postavljenu zadaću, koja se ne usmjerava na puninu čovjekovog bića već na djelić njegovih intelektualnih ili fizičkih sposobnosti (Terhart, 2001). Instrukcije su time djelotvorne, s obzirom na vrijeme i sredstva ekonomična transformacija usko definiranog područja sposobnosti nekog čovjeka iz ishodišnog stanja S1 u željeno stanje S2, pri čemu je nužna mogućnost provjere postignutog, kako bi se omogućilo repliciranje i ponavljanje procesa koji će sa sigurnošću polučiti željene rezultate. Ključno je organizirati brze puteve učenja na čijem kraju stoji željeno, ciljano ponašanje (Terhart, 2001).

No potrebno je postaviti si pitanje, ukoliko su privatne instrukcije toliko nužne, zašto nisu u potpunosti zamijenile nastavu? Odgovor na to pitanje je odgojna nastava. Naime ono što razlikuje nastavu od instrukcija je upravo postojanje aspekta odgoja jer „nastava bez odgoja svodi se na instrukciju“ (Koch, 2004, prema Palekčić, 2015, 339). „Značenje nastave nije utemeljeno u intelektualističkom pristupu, nego, u njezinoj odgojnoj ulozi“ (Plačekčić, 2010,

327). Prema Herbartu nema odgoja bez nastave niti nastave koja ne odgaja (Palekčić, 2010). Nastava nije pedagoška, ukoliko ona istodobno ne ostvaruje odgojne zadaće, odnosno ako čovjek putem nje ne postaje bolji. Također odgoj koji se zadovoljava izravnim promjenama stavova i ponašanja učenika bez razvijanja misaonog kruga⁹ ne može se smatrati pedagoškim (Palekčić, 2010). Odgoj koji ne dovodi do uvida i znanja samo je prikriven oblik manipulacije (Koch, 2004, prema Palekčić, 2015). Odgojna nastava uključuje upotrebljive vještine, ali i nositelje tih vještina. Sukladno tome riječ je o obrazovanju, a ne o pukom stjecanju primjenjivih vještina i umijeća, odnosno o nastavi koja ne oprema učenike pukim kompetencijama već ima povratni učinak na učenike (Koch, 2004, prema Palekčić, 2015). „Osoba se odgaja i obrazuje putem nastave tako da drugačije misli nego prije, drugačije sudi nego prije, stvari drugačije vidi nego prije i ne može i dalje djelovati kao što je to činila prije tog povratnog (odgojnog i obrazovnog) utjecaja nastave“ (Koch, 2004, prema Palekčić, 2015, 341).

Glasserova shema (Weinert, 1974, prema Terhart, 2001) reprezentativno prikazuje proces izvođenja instrukcija. U shemi se jasno može razaznati razlika između trenutnog stanja i onog koji se želi postići, pri čemu se poduzimaju određene mjere kako bi se ta razlika prevladala, potom se provjerava dobiveno stanje kako bi se djelovanje završilo, a konačni produkt je mjerljivi uspjeh. Nedostaje mogućnost pojedinca da samostalno, vlastitim promišljanjem dođe do znanja, već mu se daju gotove, prerađene informacije koje mora usvojiti i reproducirati. Učenik je tijekom cijelog procesa ovisan o instrukturu čime mu je onemogućeno postizanje razumijevanja, što razlikuje stvarnu nastavu od puke instrukcije. Po završetku procesa, učenik dobiva gotove informacije, no ne dolazi do promjene pojedinca, nedostaje unutarnji pomak od onog što je bio do onog što je postao, zbog nedostataka interakcije sa sadržajem. Cilj svake pedagoške djelatnosti je samostalnost odgajnika ili učenika, odnosno sebe učiniti suvišnom, dakle težiti samoukidanju (Von Hentig, 2008). Obrazovanje počinje tek tamo gdje ga pojedinac sam preuzme u svoje ruke (Von Hentig, 2008).

Slika 1 Glasserova shema

⁹ „Herbart definira misaoni krug kao kritički sagledano i prerađeno iskustvo. Krug misli je red međusobno povezanih i u sebi skladnih i međusobno neproturječnih pojmova“ (Palekčić, 2010, 326).

Porast privatnih instrukcija pokrenuo je svojevrsni alarm za mijenjanjem postojećeg nedjelotvornog obrazovnog sustava. Naime autori Stoll i Fink (2000) definiraju obrazovnu ustanovu djelotvornom ukoliko ona „promiče napredak svih učenika povrh onoga što bi se moglo očekivati s obzirom na početni uspjeh i pozadinske čimbenike, omogućuje da svi učenici postižu najviše moguće standarde, poboljšava sve aspekte učeničkog uspjeha i razvoja, poboljšava svoju kvalitetu iz godine u godinu“ (Stoll i Fink, 2000, 51). Djelotvoran obrazovni sustav treba omogućiti svim učenicima da ostvare puninu svog potencijala, ukoliko im je to onemogućeno, privatne instrukcije postaju nužnost. Obrazovni sustav više se ne rukovodi spoznajom, znanstvenom znatiželjom i akademskom slobodom, već ističe efikasnost, iskoristivost, kontrolu, vrhunsku učinkovitost i prilagođavanje (Liessmann, 2008). Sverastuća prisutnost privatnih instrukcija kao i njihova važnost pokazatelji su neuspjeha formalnog sustava obrazovanja, odnosno nemogućnosti obrazovnog sustava da se razvija u korak s promjenama suvremenog društva te odgovori na novonastale zahtjeve istog, kao i na individualne potrebe učenika i njihovih roditelja. Današnje društvo neprestano se mijenja i prilagođava, strepi prema novome i drugačijem, dok obrazovni sustav ostaje rigidan, zatvoren prema promjenama, izrazito spor s inovacijama. Štoviše, preopsežni kurikulum, nastavne metode koje su usmjerene na učitelja, a ne učenike, sadržaji koji su fragmentirani, preopširni i nepovezani s osobnim iskustvima opterećuju učenike i ne pripremaju ih za izazove profesionalnoga i osobnog života (Jokić i Ristić Dedić, 2007). Privatne instrukcije, stoga predstavljaju mogućnost nadilaženja nedostataka formalnog sustava obrazovanja i priliku za postignućem.

Problem je što se obrazovna politika ne usmjerava na pojedinca i ostvarivanje njegovih potencijala već se vodi politikom tržišta, pretvarajući škole i sveučilišta u svojevrsna poduzeća, tvornice čija glavna roba je „znanje“. Naglasak nije na obrazovanju, već na mjerenju i testiranju koje postaje zamorno, dosadno, tjeskobno, uništava svaku mogućnost za izražavanjem kreativnosti, riječ je o svojevrsnoj odsutnosti obrazovanja. Umjesto obrazovanja možemo govoriti o procesu stjecanja kvalifikacija. „Samo ne misliti vlastitom glavom – baš to čini se tajnim programom izobrazbe danas. Tko nije spreman djelovati u timovima i mrežama i fleksibilno se prilagoditi svemu što se javlja kao izazov (uostalom, nikad od ljudi, nego uvijek od tržišta, globalizacije ili pak od budućnosti), taj više nema nikakve šanse udovoljiti zahtjevima društva znanja“ (Liessmann, 2008, 61), stoga i ne čudi sve veći porast instrukcija u sistemu koji je u potpunosti zaboravio svoju bit, a na putu svoga razvoja kako bi bio u korak s društvom, ostavio pojedinca da izgubljeno luta i spas pronalazi u instrukcijama.

8. Empirijski dio

Ovaj rad bavi se istraživanjem stavova maturanata o privatnim instrukcijama. Kao što je već nebrojno puta spomenuto, u Hrvatskoj i u svijetu izostaje veći broj istraživanja privatnih instrukcija. U Hrvatskoj su se temom privatnih instrukcija najviše bavili stručnjaci Jokić i Ristić Dedić koji su u sklopu Centra za istraživanje i razvoj obrazovanja instituta za društvena istraživanja proveli tri ciklusa empirijskih istraživanja od 2004. godine o pojavi privatnih instrukcija u nacionalnom i međunarodnom kontekstu.

U međunarodnom istraživanju iz 2004 - 2006. godine po prvi puta utvrđena su obilježja privatnih instrukcija u srednjoškolskom obrazovanju i na prijelazu iz srednjeg u visoko obrazovanje. Istraživanjem je utvrđeno da u hrvatskom kontekstu 54,5% učenika¹⁰ drugog razreda srednje škole koristi privatne instrukcije i to najmanje iz jednog predmeta. Ovako visok postotak ukazao je na neučinkovitost obrazovnog sustava odnosno na upitnu kvalitetu poučavanja i učenja, neprimjerenost sustav vrednovanja i ocjenjivanja i općenito opterećenje učenika. Nadalje, 56,4% studenata 1. godine studija¹¹ pohađalo je neki oblik privatnih instrukcija u drugom polugodištu završnog razreda srednje škole. Dobiveni rezultat ukazali su na nepovezanost srednjoškolskog obrazovanja i visokog obrazovanja, odnosno na nesklad između zahtjeva visokog obrazovanja i sposobnosti stečenih srednjoškolskim obrazovanjem. Razlozi korištenja nekog oblika privatnih instrukcija kod učenika srednje škole bili su priprema za ispitivanje i/ili poboljšanje ocjene, dok su studenti procijenili da su koristili privatne instrukcije kako bi popunili „rupe u znanju“ i/ili bolje se pripremili za prijemni ispit. Stavovi učenika i studenata prema privatnim instrukcijama povezani su s problemima u formalnom sustavu obrazovanja. Naime obje skupine (više od 80%) smatraju da obrazovanje treba biti takvo da privatne instrukcije nisu potrebne. Također visoko slaganje kod obje skupine zabilježeno je u tvrdnjama da učenici pohađaju privatne instrukcije jer nastavnici ne poučavaju dobro nastavni sadržaj te je općenito loša kvaliteta poučavanja.

U nacionalnom istraživanju 2006. - 2007. godine utvrđena su obilježja i učestalost privatnih instrukcija na uzorku hrvatskih gimnazijalaca (1. i 2. razred). „U oba istraživačka ciklusa utvrđeno je da između 54% i 56% učenika pohađa privatne instrukcije u prva dva razreda

¹⁰ U istraživanju su sudjelovali učenici trećih razreda, koji pohađaju gimnazije u Gradu Zagrebu i Zagrebačkoj županiji.

¹¹ U istraživanju su sudjelovali studenti prve godine Sveučilišta u Zagrebu i Sveučilišta u Rijeci.

gimnazije“ (Ristić Dedić i Jokić, 2011, 3). Najveći postotak privatnih instrukcija zabilježen je iz predmeta matematike i engleskog jezika.

Treći istraživački ciklus 2009. – 2010. godine istraživao je perspektive različitih obrazovnih dionika¹² koji su na (ne) posredan način povezani s pojavom privatnih instrukcija kako bi se utvrdio uzrok raširenosti pojave privatnih instrukcija u Hrvatskoj i predložili mogući modeli regulacije istih. „Analiza osobnih perspektiva posredno potvrđuje raširenost pojave privatnih instrukcija u hrvatskom obrazovanju i njezino postupno širenje na sve obrazovne razine. Istovremeno osobna iskustva ukazuju i na sve veću vidljivost i prihvaćenost pojave od različitih sudionika obrazovnog sustava. Konačno, zanimljivo je da kada zauzimaju roditeljsku perspektivu gotovo svi sudionici iskazuju načelno pozitivno vrednovanje pojave kao korektiva nedostataka službenog obrazovnog sustava“ (Ristić Dedić i Jokić, 2011, 7).

8.1. Problem i cilj istraživanja

Privatne instrukcije zahvaćaju sve područja odgojno – obrazovnog sustava, uključujući i njegove dionike. Ovaj diplomski rad bavi se viđenjem privatnih instrukcija iz perspektive maturanta kao njihovih glavnih korisnika, a koji su također zahvaćeni posljedicama širenja istih. Svojom tematikom ovaj rad pokriva područje školske pedagogije usmjeravajući se na privatne instrukcije kao dodatni oblike učenja izvan formalnog sustava obrazovanja.

Polazišno pitanje i problem ovog rada je ispitati doprinos stavova maturanata u objašnjavanju individualnih razlika u korištenju usluga privatnih instrukcija. Istraživanje se baziralo na istraživanjima domaćih autora Jokić i Ristić Dedić iz 2006. godine, te ESP (2006) iz kojih je preuzet istraživački upitnik i za potrebe ovog rada modificiran. Ovo istraživanje pridonijet će osuvremenjivanju viđenja stanja privatnih instrukcija u formalnom obrazovnom sustavu. Naime od posljednjeg većeg istraživanja privatnih instrukcija 2010. godine u hrvatskom kontekstu, došlo je do značajnijih promjena u obrazovnom sustavu, posebice s uvođenjem obvezne državne mature 2009/2010. godine koja predstavlja test visokog uloga, a time i važan čimbenik u mogućem širenju privatnih instrukcija. S obzirom na tematiku i

¹² U istraživanju su sudjelovali: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja, Gradski ured za obrazovanje, kulturu i šport, Agencija za odgoj i obrazovanje, Agencija za znanost i visoko obrazovanje, saborske zastupnice, Odbor za obrazovanje, znanost i kulturu, Udruga hrvatskih srednjoškolskih ravnatelja, Nacionalno vijeće učenika RH, Sindikati nastavnika SHU i SZHŠ, sveučilišni nastavnici, tvrtke – davatelji usluga privatnih instrukcija, privatni davatelji usluga privatnih instrukcija, učitelji, roditelji.

predmet istraživanja, ovo istraživanje prema Mužiću (1999) spada u temeljna, odnosno fundamentalna istraživanja jer se njime nastoje dobiti nove spoznaje o proučavanoj pojavi, odnosno u ovome slučaju o privatnim instrukcijama, te time pridonijeti proširenju postojećih spoznaja. Također, istraživanje ima i elemente primijenjenog istraživanja jer će dobivene spoznaje moći pridonijeti poboljšanju odgojno - obrazovnog sustava.

Cilj istraživanja je ispitati stavove maturanata o pojedinim segmentima privatnih instrukcija u srednjoškolskom obrazovanju te steći uvid u moguće razloge pohađanja istih. Dobiveni rezultati pridonijet će boljem razumijevanju ove sve rastuće pojave. U skladu s navedenim ciljem istraživanja postavljeni su sljedeći problemi na koje će se istraživanjem nastojati dati odgovor:

1. Utvrditi jesu li stavovi maturanata o privatnim instrukcijama pozitivni/negativni s obzirom na kategorije:
 - Razlozi pohađanja privatnih instrukcija
 - Nejednake šanse
2. Ispitati razlike u stavovima maturanata o privatnim instrukcijama s obzirom na spol, školski uspjeh i iskustvo korištenja privatnih instrukcija.

8.2. Hipoteze istraživanja

U ovom istraživanju postavljene su sljedeće hipoteze:

H1: Stavovi maturanata o privatnim instrukcijama pretežito su pozitivni:

H1.1: Stavovi maturanata o privatnim instrukcijama pretežito su pozitivni u kategoriji *Razlozi pohađanja privatnih instrukcija*.

H1.2: Stavovi maturanata o privatnim instrukcijama pretežito su pozitivni u kategoriji *Nejednake šanse*.

H2: Postoje razlike u stavovima maturanata prema privatnim instrukcijama u kategoriji *Razlozi pohađanje privatnih instrukcija*:

H2.1: Postoje razlike u stavovima maturanata prema privatnim instrukcijama u kategoriji *Razlozi pohađanje privatnih instrukcija* s obzirom na spol sudionika istraživanja.

H2.2: Postoje razlike u stavovima maturanata prema privatnim instrukcijama u kategoriji *Razlozi pohađanje privatnih instrukcija* s obzirom na školski uspjeh sudionika istraživanja.

H2.3: Postoje razlike u stavovima maturanata prema privatnim instrukcijama u kategoriji *Razlozi pohađanje privatnih instrukcija* s obzirom na iskustvo korištenja privatnih instrukcija sudionika istraživanja.

H3: Postoje razlike u stavovima maturanata prema privatnim instrukcijama u kategoriji *Nejednake šanse*:

H3.1: Postoje razlike u stavovima maturanata prema privatnim instrukcijama u kategoriji *Nejednake šanse* s obzirom na spol sudionika istraživanja.

H3.2: Postoje razlike u stavovima maturanata prema privatnim instrukcijama u kategoriji *Nejednake šanse* s obzirom na školski uspjeh sudionika istraživanja.

H3.3: Postoje razlike u stavovima maturanata prema privatnim instrukcijama u kategoriji *Nejednake šanse* s obzirom na iskustvo korištenja privatnih instrukcija sudionika istraživanja.

8.3. Način provođenja istraživanja

Istraživanje je provedeno u Gimnaziji Karlovac tijekom svibnja 2018. godine, na prigodnom uzorku od 147 maturanata. U istraživanju su sudjelovali svi četvrti razredi, ukupno njih šest. Osnovna metoda istraživanja je bila anketiranje učenika. Dobiveno je odobrenje za provođenje anketnih upitnika od strane pedagoginje i ravnateljice škole, te su maturanti, prije ispunjavanja upitnika potpisali suglasnost za sudjelovanje u istraživanju sukladno odredbama čl. 3.4. Etičkog kodeksa istraživanja s djecom, a njihovi roditelji su o istraživanju bili pravovremeno obaviješteni. Istraživanje je bilo provedeno u nekoliko navrata u školi, za vrijeme nastave, na početku školskog sata. Prikupljane podataka se u svakom razrednom odjelu provelo u prisutnosti predmetnog nastavnika, a trajalo je u prosjeku 10 – 15 minuta. Prije ispunjavanja anketa, maturantima je objašnjena svrha istraživanja. Također, maturanti su bili obaviješteni o anonimnosti i dobrovoljnosti istraživanja, te su mogli u bilo kojem trenutku odustati od ispitivanja.

8.4. Uzorak

U istraživanju je sudjelovalo šest završnih četvrtih razreda gimnazije: 4a, 4b, 4c, 4d, 4e, 4f. Jedan upitnik je izbačen iz analize zbog neupotrebljivih podataka, te je ukupan broj sudionika istraživanja 146. Uzorak čini 49 (33,6 %) maturanata i 97 (66,4%) maturantica. Uzorak je prigodan, jer su sudionici birani prema dostupnosti, stoga ne odražava strukturu populacije.

8.5. Mjerni instrumenti

Za potrebe istraživanja, podaci su prikupljeni anketiranjem maturanata, pri čemu je korišten anonimni anketni upitnik kao mjerni instrument. Upitnik je preuzet od Open Society Institute - Budapest (2006) te je za potrebe ovog istraživanja modificiran. Navedeni upitnik istraživao je stavove učenika i studenata o privatnim instrukcijama te o pripremim tečajevima, kao i podatke o korištenju istih tijekom prošle školske godine. Naime, u istraživanju su sudjelovali učenici trećih razreda srednje škole i studenti prve godine studija, koji su u upitniku trebali osvrnuti na prethodno obrazovno razdoblje.

Upitnik korišten u ovom istraživanju usmjerio se isključivo na stavove maturanata o privatnim instrukcijama u trenutnom obrazovnom razdoblju. Razlog tome je veća zastupljenost korištenja individualnih oblika privatnih instrukcija u Hrvatskoj od pripremnih tečajeva te pretpostavka da maturanti već imaju formirana mišljenja o privatnim instrukcijama. Također, sama tema diplomskog rada usmjerena je na privatne instrukcije iz perspektive maturanata, zbog čega je fokus istraživanja stavljen na stavove maturanata o privatnim instrukcijama, a ne na njihovo iskustvo korištenja/nekorištenja istih. Iz upitnika su izbačene dvije čestice stava koje su bile dio originalnog upitnika, jer su se odnosile na pripreme tečajeva koji nisu primarni fokus ovog diplomskog rada. U anketnom upitniku privatne instrukcije definirane su *kao dodatna poduka iz školskih predmeta koja se plaća, te se ne odnosi na organizirane tečajeve (npr. tečajevi za prijemne ispite za upis na fakultet, ili tečajevi pripreme za državnu maturu) ili izvannastavne aktivnosti (npr. treniranje sporta, učenje stranog jezika u školi stranih jezika ili privatno s učiteljem).*

Upitnik sadrži dva dijela. Prvi dio upitnika sadrži 17 tvrdnji koje se odnose na mišljenja o privatnim instrukcijama, pri čemu su tvrdnje podijeljene u kategorije. Tvrdnje se na skali procjenjuju na ljestvici od 1 do 4, pri čemu broj 1 označava najmanju vrijednost, odnosno potpuno neslaganje, dok broj 4 označava najvišu vrijednost, odnosno potpuno slaganje.

Kategorije skale su sljedeće:

- *Razlozi pohađanja privatnih instrukcija,*
- *Nejednake šanse.*

1. Kategorija: *Razlozi pohađanja privatnih instrukcija*

Ova kategorija odnosi se na stavove maturanata o mogućim razlozima pohađanja privatnih instrukcija, pri čemu se indirektno može saznati primarna funkcija privatnih instrukcija, odnosno koriste li se one u svrhu obogaćivanja i proširivanja postojećih spoznaja i/ili isključivo za tzv. „gašenje požara“, odnosno popunjavanje nastalih „rupa“ u znanju. Nadalje, tvrdnje iz ove kategorije odnose se na određene aspekte obrazovnog sustava, točnije propituju kvalitetu nastave, poučavanje nastavnika i opterećenost nastavnog sadržaja. Također, ova kategorija ponešto govori i o utjecaju roditelja na korištenje privatnih instrukcija. Tvrdnje iz ove kategorije prikazane su u Tablici 4.

Tablica 4 Tvrdnje u kategoriji Razlozi pohađanja privatnih instrukcija

Broj tvrdnje u upitniku	Tvrdnje
9.	Učenici koriste privatne instrukcije jer je nastavni program preopterećen.
10.	Učenici koriste privatne instrukcije jer nastavnim programom nije obuhvaćen sav sadržaj potreban za državnu maturu.
11.	Učenici koriste privatne instrukcije kako bi više naučili.
12.	Učenici koriste privatne instrukcije jer učitelji ne objašnjavaju nastavni sadržaj dovoljno detaljno.
13.	Slaba kvaliteta nastave je glavni razlog za odluku da se koriste privatne instrukcije.
14.	Najčešće, učenici koriste privatne instrukcije kako bi povećali svoje ocjene.
15..	Učenici koriste privatne instrukcije kako bi si povećali šansu za upis na fakultet.
16.	Učenici koriste privatne instrukcije jer od njih to zahtijevaju njihovi roditelji.

Kao što je u Tablici 4 vidljivo, ova ljestvica ima 8 tvrdnji. Minimalni ostvareni rezultat na podljestvici iznosio je 16 bodova, a maksimalni 30 bodova. Vrijednost aritmetičke sredine iznosila je 22,57, a standardne devijacije 2,87.

2. Kategorija: *Nejednake šanse*

Tvrdnje u ovoj kategoriji daju uvid u dostupnost privatnih instrukcija, odnosno pridonose li privatne instrukcije jačanju društvene nejednakosti i društvenoj stratifikaciji. Prethodno je navedeno kako privatne instrukcije pridonose pojavi korupcije u obrazovanju, u situacijama kada nastavnici pružaju uslugu privatnih instrukcija vlastitim učenicima. Ova kategorija daje uvid u stavove maturanata o njihovoj percepciji postojanja etičkih problema u obrazovanju, odnosno vide li oni privatne instrukcije kao moguć korupcijski problem. Tvrdnje iz ove kategorije prikazane su u Tablici 5.

Tablica 5 Tvrdnje u kategoriji Nejednake šanse

Broj tvrdnje u upitniku	Tvrdnje
1.	Samo si učenici iz dobrostojećih obitelji mogu priuštiti privatne instrukcije.
2.	Uobičajeno je da učenik pita svog učitelja/svoju učiteljicu da mu održi privatne instrukcije.
3.	Učitelji potiču učenike, koji imaju problema s gradivom, da odu na privatne instrukcije.
4.	Jedan od glavnih razloga održavanja privatnih instrukcija je da učitelji imaju dodatan izvor prihoda.
5.	Učitelji se ponašaju bolje prema učenicima koji pohađaju privatne instrukcije nego prema učenicima koji to ne čine.
6.	Učitelji se ponašaju gore prema učenicima koji pohađaju privatne instrukcije nego prema učenicima koji to ne čine.
7.	Učiteljima ne bi smjelo biti dopušteno pružati privatne instrukcije vlastitim učenicima.
8.	Općenito su privatne instrukcije skupe.
17.	Učenici dobrostojećih roditelja/skrbnika mogu si priuštiti kvalitetnije privatne učitelje.

Kao što je u Tablici 5 vidljivo, ova ljestvica ima 9 tvrdnji. Minimalni ostvareni rezultat na podljestvici iznosio je 15 bodova, a maksimalni 27 bodova. Vrijednost aritmetičke sredine iznosila je 20,59, a standardne devijacije 2,82.

Drugi dio upitnika odnosi se na socio-demografska obilježja ispitanika, spol, školski uspjeh, socio-ekonomski status i iskustvo korištenja privatnih instrukcija u ovoj školskoj godini.

8.6. Statistička obrada podataka

Podaci su obrađeni pomoću računalnog programa za statističku obradu podataka IBM SPSS Statistics 25. U obradi podataka primijenjena je deskriptivna statistika za izračunavanje frekvencija i postotaka. Nadalje korišten je Mann–Whitneyev U–test za izračunavanje razlika između dviju nezavisnih varijabli.

9. Rezultati istraživanja

9.1. Deskriptivna analiza

U istraživanju je sudjelovalo 146 maturanata, od toga 49 (33,6 %) maturanata i 97 (66,4%) maturantica. Većina maturanata¹³ na pitanje o prosjeku ocjena ove školske godine odgovorila je vrlo dobar, te nije bilo sudionika istraživanja s prosjekom ocjena dovoljan. Distribucija rezultata o prosjeku ocjena prikazana je u Tablici 6.

Tablica 6 Prosjek ocjena sudionika istraživanja izražen u frekvencijama i postotcima

Prosjek ocjena ove školske godine	Frekvencije	Postotci
Izvrstan	57	39,0%
Vrlo dobar	81	55,5%
Dobar	8	5,5%
Dovoljan	0	0%
UKUPNO	146	100%

Također, za utvrđivanje stavova maturanata o privatnim instrukcijama vrlo je važan podatak o socio – ekonomskom statusu njihove obitelji, jer kako se iz ranijih istraživanja utvrdilo korištenje privatnih instrukcija je u izravnoj vezi s materijalnim stanjem obitelji učenika (Bray, 2006; Jokić i Ristić Dedić, 2007). Najveći broj maturanata, njih 84,2% procjenjuje socio - ekonomski status svoje obitelji prosječnim. Distribucija odgovora sudionika istraživanja o procjeni materijalne situacije svoje obitelji prikazana je u Tablici 7.

¹³ Misli se na sudionike istraživanja oba spola, maturante i maturantice. U nastavku rada riječ maturant označavat će korisnike oba spola, u suprotnom će biti naznačeno.

Tablica 7 Procjena sudionika istraživanja o socio - ekonomskom statusu svoje obitelji izražena u frekvencijama i postotcima

Socio-ekonomski status obitelji	Frekvencije	Postotci
iznadprosječan	21	14,4%
prosječan	123	84,2%
ispodprosječan	2	1,4%
UKUPNO	146	146

Iznenadjujući je podatak o broju korisnika privatnih instrukcija u ovoj školskog godini. Naime na pitanje „za koliko si predmeta ove školske godine koristio/-la privatne instrukcije?“ najveći broj maturanata odgovorio je niti jedan. Iako nam ovo pitanje daje odgovor na broj predmeta za koji maturanti koriste instrukcije, indirektno nam govori i o broju korisnika, odnosno ne korisnika privatnih instrukcija u ovoj školskoj godini. Prema rezultatima ove školske godine 58,9% maturanata nije koristilo privatne instrukcije, dok ih je 40,4% koristilo instrukcije. Prikaz rezultata u Tablici 8. Iz tablice je vidljivo kako jedan sudionik istraživanja nije dao odgovor na postavljeno pitanje (N=145).

Tablica 8 Broj predmeta za koji su korištene privatne instrukcije (rezultati izraženi u frekvencijama i postocima)

Broj predmeta	Frekvencije	Postotci
Niti jedan	86	58,9%
1	41	28,1%
2	13	8,9%
3 i više	5	3,4%
UKUPNO	145	99,3%

Ovako iznenadjujući podatak može se opravdati rezultatima sudionika istraživanja na pitanje o znanjima i vještinama stečenima u školi, gdje ih većina smatra (54,8%) da *su znanja i vještine koje su stekli u školi dovoljne da uspješno polože ispit državne mature, bez dodate pomoći privatnih instrukcija*. Rezultati prikazani u Tablici 9.

Tablica 9 Procjene sudionika istraživanja o stečenim znanjima i vještinama u školi

Mišljenje ispitanika o stečenim znanjima i vještinama u školi	Frekvencije	Postotci
Sigurno da	21	14,4%
Vjerojatno da	59	40,4%
Nisam siguran/ sigurna	31	21,2%
Vjerojatno ne	24	16,4%
Sigurno ne	11	7,5%
UKUPNO	146	100%

Ukratko, možemo zaključiti da sudionici ovog istraživanja imaju vrlo dobar uspjeh, dolaze iz obitelji s prosječnim primanjima, većinom ne koriste privatne instrukcije, te smatraju da su im znanja i vještine koje su stekli u školi dovoljne da uspješno polože ispit državne mature bez dodate pomoći privatnih instrukcija.

Slijedi prikaz stavova maturanata o privatnim instrukcijama. Sudionicima istraživanja je bilo ponuđeno 17 tvrdnji na koje su trebali odgovoriti zaokruživanjem broja od 1 do 4 ovisno o stupnju slaganja s navedenom tvrdnjom. Broj 1 označava potpuno ne slaganje, a broj 4 potpuno slaganje. Rezultati maturanata za svaku tvrdnju prikazani su u postocima u Tablici 10.

Tablica 10 Stavovi sudionika istraživanja o privatnim instrukcijama (rezultati su izraženi u %)¹⁴

	Uopće se na slažem	Ne slažem se	Slažem se	U potpunosti se slažem
1. Samo si učenici iz dobrostojećih obitelji mogu priuštiti privatne instrukcije.	6,2	58,9	30,1	4,8
2. Uobičajeno je da učenik pita svog učitelja/svoju učiteljicu da mu održi privatne instrukcije.	41,1	51,4	6,2	1,4
3. Učitelji potiču učenike, koji imaju problema s gradivom, da odu na privatne instrukcije.	24,0	54,8	20,5	0,7
4. Jedan od glavnih razloga održavanja privatnih instrukcija je da učitelji imaju dodatan izvor prihoda.	4,1	37,0	44,5	14,4

¹⁴ Na pitanje br. 9. dvoje učenika nije dalo odgovor, dok na pitanje br. 13. jedna učenik nije dao odgovor.

5. Učitelji se ponašaju bolje prema učenicima koji pohađaju privatne instrukcije nego prema učenicima koji to ne čine.	37,7	50,0	8,9	3,4
6. Učitelji se ponašaju gore prema učenicima koji pohađaju privatne instrukcije nego prema učenicima koji to ne čine.	36,3	54,1	9,6	0
7. Učiteljima ne bi smjelo biti dopušteno pružati privatne instrukcije vlastitim učenicima.	15,8	24,7	39,7	19,9
8. Općenito su privatne instrukcije skupe.	0,7	29,5	57,5	12,3
9. Učenici koriste privatne instrukcije jer je nastavni program preopterećen.	2,7	33,6	50,0	12,3
10. Učenici koriste privatne instrukcije jer nastavnim programom nije obuhvaćen sav sadržaj potreban za državnu maturu.	8,9	52,7	30,8	7,5
11. Učenici koriste privatne instrukcije kako bi više naučili.	2,7	19,9	60,3	17,1
12. Učenici koriste privatne instrukcije jer učitelji ne objašnjavaju nastavni sadržaj dovoljno detaljno.	2,1	15,1	49,3	33,6
13. Slaba kvaliteta nastave je glavni razlog za odluku da se koriste privatne instrukcije.	2,7	13,7	47,9	34,9
14. Najčešće, učenici koriste privatne instrukcije kako bi povećali svoje ocjene.	2,7	13,7	58,2	25,3
15. Učenici koriste privatne instrukcije kako bi si povećali šansu za upis na fakultet.	4,1	17,1	58,9	19,9
16. Učenici koriste privatne instrukcije jer od njih to zahtijevaju njihovi roditelji.	10,3	58,9	28,8	2,1
17. Učenici dobrostojećih roditelja/skrbnika mogu si priuštiti kvalitetnije privatne učitelje.	5,5	19,9	50,0	24,7

Iz navedenih rezultata vidljivo je kako se vrlo visok postotak maturanata, 92,5% ne slaže s tvrdnjom „Uobičajeno je da učenik pita svog učitelja/svoju učiteljicu da mu održi privatne instrukcije“, dok ih 78,8% ne slaže s tvrdnjom „Učitelji potiču učenike, koji imaju problema s gradivom, da odu na privatne instrukcije“. Navedeno upućuje na izostanak mogućih etičkih problema i pojave korupcije u obrazovanju, odnosno na nedostatak prakse nastavnika koji održavaju privatne instrukcije vlastitim učenicima, što je, u drugim zemljama, prepoznat kao veliki problem privatnih instrukcija. Zanimljiv je podatak, da 69,8% maturanata procjenjuje

privatne instrukcije skupe, unatoč prosječnim primanjima obitelji iz kojih dolaze. No, poznato je već iz drugih istraživanja da privatne instrukcije koriste jednako i oni viših i nižih primanja (Bray, 2006, Jokić i Ristić Dedić, 2007). Nadalje, 83,5% maturanata slaže se s tvrdnjom „Najčešće, učenici koriste privatne instrukcije kako bi povećali svoje ocjene“ čime se potvrđuje i dalje dominirajuća popravna funkcija privatnih instrukcija. Naime, do sličnih rezultata došli su i autori Jokić i Ristić Dedić (2014) koji navode kako u hrvatskom obrazovnom kontekstu i dalje dominira popravna funkcija privatnih instrukcija, pri čemu učenici najčešće koriste privatne instrukcije prije svega kao pomoć u pripremi za ispitivanja te zbog ispravljanja jedinica i popravka loših ocjena i/ili kao pomoć u pisanju zadaća i učenju predmeta.

9.2. Provjere hipoteza

9.2.1. Stavovi maturanata u kategorijama *Razlozi pohađanja privatnih instrukcija i Nejednake šanse*

Ovim istraživanjem željelo se utvrditi jesu li stavovi maturanata o privatnim instrukcijama u pojedinim kategorijama pretežito pozitivni ili negativni. U hipotezi, H1 pretpostavili smo da su stavovi maturanata o privatnim instrukcijama pretežito pozitivni u postavljenim kategorijama: *Razlozi pohađanja privatnih instrukcija* i *Nejednake šanse*. U svakoj kategoriji sudionici istraživanja su odgovarali na tvrdnje zaokruživanjem onog broja koji odgovara njihovoj razini slaganja s tvrdnjom. Stupanj slaganja s tvrdnjama varira od 1 - uopće se ne slažem do 4 - u potpunosti se slažem. Rezultat na podljestvicama formiran je tako da je ukupan rezultat, izražen kao zbroj zaokruženih odgovora na svakoj podljestvici, podijeljen brojem čestica te podljestvice, čime je za svaku podljestvicu dobivena prosječna skalna procjena. Prosječna vrijednost stava kretala se od 1 (niska) do 4 (visoka), čime je određeno da svi rezultati manji od 2 ukazuju na negativan stav, dok rezultati 2 i veći od 2 ukazuju na pozitivan stav. Veći rezultat na podljestvici ukazuje na više slaganje sa stavovima o privatnim instrukcijama u navedenoj kategoriji.

U kategoriji *Razlozi pohađanja privatnih instrukcija* minimalna prosječna vrijednost stava iznosila je 1,75, a maksimalna prosječna vrijednost stava 3,75. Većina odgovora sudionika istraživanja, čak 95%, ukazuje na pozitivan smjer stava (od 2 do 3,75). Ovaj rezultat ukazuje da se maturanti slažu s tvrdnjama navedenima u podljestvici *Razlozi pohađanja privatnih instrukcija*, te da su stavovi pozitivni. Prikaz dobivenih rezultata nalazi se u Tablici 11.

Najveći broj sudionika istraživanja (83,5%) slaže se s tvrdnjom *da učenici najčešće koriste privatne instrukcija kako bi povećali svoje ocjene*, što ukazuje na dominirajuću popravnu funkciju privatnih instrukcija. Potom, više od 80% maturanata slaže se s tvrdnjama: *učenici koriste privatne instrukcije jer učitelji ne objašnjavaju nastavni sadržaj dovoljno detaljno i slaba kvaliteta nastave je glavni razlog za odluku da se koriste privatne instrukcije*.

Potom, 77,4% ispitanika smatra da učenici koriste privatne instrukcija kako bi više naučili, što ukazuje da uz popravnu funkciju, privatne instrukcije imaju i funkciju obogaćivanja, odnosno omogućuje učenicima proširiti i obogatiti postojeće znanje. Navedeno objašnjava postignut visok postotak, 78,8%, na tvrdnji *učenici koriste privatne instrukcije kako bi si povećali šansu za upis na fakultet*. Zanimljivo je kako unatoč visokom slaganju s prethodnom tvrdnjom, maturanti (61,6%) se ne slažu s tvrdnjom *da učenici koriste privatne instrukcije jer nastavnim programom nije obuhvaćen sav sadržaj potreban za državnu maturu*. Navedeno ohrabruje, jer ukazuje da maturanti još uvijek imaju vjeru u obrazovni sustav, te smatraju da su im znanja i vještine stečene u školi dovoljne za uspješno polaganje ispita državne mature. Većina maturanata (69,2%) se ne slaže s tvrdnjom *da koriste privatne instrukcije jer to od njih zahtijevaju njihovi roditelji*.

S obzirom da su stavovi maturanata u kategoriji *Razlozi pohađanja privatnih instrukcija* pozitivni, prva podhipoteza je prihvaćena.

Tablica 11 Tvrdnje u kategoriji Razlozi pohađanja privatnih instrukcija i odgovori sudionika istraživanja izraženi u %

	Uopće se na slažem	Ne slažem se	Slažem se	U potpunosti se slažem
9. Učenici koriste privatne instrukcije jer je nastavni program preopterećen.	2,7	33,6	50,0	12,3
10. Učenici koriste privatne instrukcije jer nastavnim programom nije obuhvaćen sav sadržaj potreban za državnu maturu.	8,9	52,7	30,8	7,5
11. Učenici koriste privatne instrukcije kako bi više naučili.	2,7	19,9	60,3	17,1
12. Učenici koriste privatne instrukcije jer učitelji ne objašnjavaju nastavni sadržaj dovoljno detaljno.	2,1	15,1	49,3	33,6

13. Slaba kvaliteta nastave je glavni razlog za odluku da se koriste privatne instrukcije.	2,7	13,7	47,9	34,9
14. Najčešće, učenici koriste privatne instrukcije kako bi povećali svoje ocjene.	2,7	13,7	58,2	25,3
15. Učenici koriste privatne instrukcije kako bi si povećali šansu za upis na fakultet.	4,1	17,1	58,9	19,9
16. Učenici koriste privatne instrukcije jer od njih to zahtijevaju njihovi roditelji.	10,3	58,9	28,8	2,1

U kategoriji *Nejednake šanse* minimalna prosječna vrijednost stava iznosila je 1,67, a maksimalna prosječna vrijednost stava 3,22. Većina odgovora sudionika istraživanja, čak 99%, ukazuje na pozitivan smjer stava (od 2 do 3,22). Ovaj rezultat ukazuje da se maturanti slažu s tvrdnjama navedenima u podljestvici *Nejednake šanse*, te da su stavovi pozitivni. Prikaz dobivenih rezultata nalazi se u Tablici 12.

Sudionici istraživanja (69,8%) smatraju da su *privatne instrukcije skupe*, iako 65,1% smatra da su *privatne instrukcije dostupne većini učenika, ne isključivo dobrostojećim obiteljima*, dok 74,7% maturanata ističe kako si *učenici dobrostojećih roditelja/skrbnika mogu priuštiti kvalitetnije privatne učitelje*. Visoko slaganje s navedenim tvrdnjama ukazuje da privatne instrukcije pridonose društvenoj stratifikaciji. S tvrdnjom *učiteljima ne bi smjelo biti dopušteno pružati privatne instrukcije vlastitim učenicima* slaže se 59,6% sudionika istraživanja, dok ih 58,9% smatra da *jedan od glavnih razloga održavanja privatnih instrukcija je da učitelji imaju dodatan izvor prihoda*. Većina maturanata, 92,5% ne slaže se s tvrdnjom *uobičajeno je da učenik pita svog učitelja/svoju učiteljicu da mu održi privatne instrukcije* što ukazuje da nije uobičajena praksa nastavnika o pružanju usluge privatnih instrukcija vlastitim učenicima. Također, većina maturanata 90,4%, ne slaže se s tvrdnjom kako se *učitelji ponašaju gore prema učenicima koji pohađaju privatne instrukcije nego prema učenicima koji to ne čine*, no iznenađuje podatak da se s tvrdnjom *učitelji se ponašaju bolje prema učenicima koji pohađaju privatne instrukcije nego prema učenicima koji to ne čine*, 87,7% maturanata ne slaže. Sukladno podacima, za navedene dvije tvrdnje, sudionici istraživanja ne uočavaju razlike u ponašanju nastavnika prema učenicima koji koriste, odnosno ne koriste privatne instrukcije. Također, maturanti (78,8%) se ne slažu s tvrdnjom da *učitelji potiču učenike, koji imaju problema s gradivom, da odu na privatne instrukcije*. Iz dobivenih podataka u kategoriji *Nejednake šanse*, stavovi sudionika istraživanja ukazuju da privatne instrukcije pridonose društvenoj stratifikaciji, no maturanti ne percipiraju postojanje etičkih problema u radu nastavnika, odnosno moguću pojavu korupcije u obrazovanju.

Tablica 12 Tvrdnje u kategoriji Nejednake šanse i odgovori ispitanika izraženi u %

	Uopće se na slažem	Ne slažem se	Slažem se	U potpunosti se slažem
1. Samo si učenici iz dobrostojećih obitelji mogu priuštiti privatne instrukcije.	6,2	58,9	30,1	4,8
3. Uobičajeno je da učenik pita svog učitelja/svoju učiteljicu da mu održi privatne instrukcije.	41,1	51,4	6,2	1,4
4. Učitelji potiču učenike, koji imaju problema s gradivom, da odu na privatne instrukcije.	24,0	54,8	20,5	0,7
5. Jedan od glavnih razloga održavanja privatnih instrukcija je da učitelji imaju dodatan izvor prihoda.	4,1	37,0	44,5	14,4
6. Učitelji se ponašaju bolje prema učenicima koji pohađaju privatne instrukcije nego prema učenicima koji to ne čine.	37,7	50,0	8,9	3,4
7. Učitelji se ponašaju gore prema učenicima koji pohađaju privatne instrukcije nego prema učenicima koji to ne čine.	36,3	54,1	9,6	0
8. Učiteljima ne bi smjelo biti dopušteno pružati privatne instrukcije vlastitim učenicima.	15,8	24,7	39,7	19,9
11. Općenito su privatne instrukcije skupe.	0,7	29,5	57,5	12,3
2. Učenici dobrostojećih roditelja/skrbnika mogu si priuštiti kvalitetnije privatne učitelje.	5,5	19,9	50,0	24,7

S obzirom da su stavovi u kategoriji *Nejednake šanse* pozitivni, druga podhipoteza je prihvaćena.

9.2.2. Razlike u stavu prema privatnim instrukcijama s obzirom na spol, školski uspjeh i iskustvo korištenja privatnih instrukcija maturanata

U okviru drugog problema ispitalo se postoji li statistički značajna razlika u stavovima maturanata prema privatnim instrukcijama u kategoriji *Razlozi pohađanja privatnih instrukcija*, s obzirom na spol, školski uspjeh i iskustvo korištenja privatnih instrukcija. Postavljene su tri podhipoteze.

Prvom podhipotezom pretpostavilo se da postoje razlike u stavovima maturanata prema privatnim instrukcijama u kategoriji *Razlozi pohađanje privatnih instrukcija* s obzirom na spol sudionika istraživanja. S ciljem usporedbe maturanata i maturantica proveden je Mann - Whitneyev U-test za nezavisne uzorke. Rezultati, prikazani u Tablici 13, pokazali su da postoji statistički značajna razlika u stavovima maturanata prema privatnim instrukcijama u kategoriji *Razlozi pohađanja privatnih instrukcija* s obzirom na spol sudionika istraživanja, izuzev tvrdnje 16 (učenici koriste privatne instrukcije jer od njih to zahtijevaju njihovi roditelji) u kojoj nije potvrđena statistički značajna razlika, odnosno i maturanti i maturantice se podjednako ne slažu s navedenom tvrdnjom. Postavljena podhipoteza je potvrđena.

Također, provedenom analizom utvrđeno je da se maturanti više slažu s tvrdnjama u kojima glavni razlog korištenja privatnih instrukcija je *preopterećenost nastavnog programa* i *želja za povećanjem ocjena*, odnosno popravna funkcija privatnih instrukcija. U ostalim tvrdnjama, navedenima u kategoriji *Razlozi pohađanja privatnih instrukcija*, izraženija su slaganja maturantica.

Brojna su moguća objašnjenja dobivenih rezultata. Prvenstveno, maturantice mogu imati već formirane stavove o privatnim instrukcijama na postavljene tvrdnje, za razliku od maturanata. Također, istraživanja su pokazala da učenice postižu bolje ocjene i imaju viša školska postignuća od učenika (Pavić, 2012), stoga i ne čudi da maturantice upravo povećanje ocjene procjenjuju kao jedna od glavnih razloga uzimanja privatnih instrukcija. Istraživanje autora Smyth (2008) pokazalo je da učenice koriste više privatne instrukcije od učenika, stoga privatne instrukcije za maturantice imaju više obogaćujuću, nego popravnu funkciju. Naime, učenice za razliku od učenika imaju veća obrazovna očekivanja (Mc Daniel, 2010, prema Rukavina, Nikčević - Milković, 2016); odnosno moguće su veće aspiracije maturantica oko upisa na visokoškolske institucije, od maturanata, pri čemu imaju jasno formirane ciljeve koje žele postići, te su svjesnije svojih sposobnosti od maturanata, kao i mogućih nedostataka u vlastitom obrazovanju koje nastoje nadomjestiti korištenjem privatnih instrukcija ili drugih oblika dodatne poduke s obzirom na to da obrazovni sustav procjenjuju nedovoljno kompetentnim.

Tablica 13 Statistički podaci stav o privatnim instrukcijama /spol sudionika istraživanja u kategoriji Razlozi pohađanja privatnih instrukcija

Test Statistics ^a								
	Učenici koriste privatne instrukcije jer je nastavni program preopterećen.	Učenici koriste privatne instrukcije jer nastavni program nije obuhvaćen sav sadržaj potreban za državnu maturu.	Učenici koriste privatne instrukcije kako bi više naučili.	Učenici koriste privatne instrukcije jer učitelji ne objašnjavaju gradivo dovoljno detaljno.	Slaba kvaliteta nastave je glavni razlog za odluku da se koriste privatne instrukcije.	Najčešće, učenici koriste privatne instrukcije kako bi povećali svoje ocjene.	Učenici koriste privatne instrukcije kako bi si povećali šansu za upis na fakultet.	Učenici koriste privatne instrukcije jer od njih to zahtijevaju njihovi roditelji.
Mann-Whitney U	2224,500	1995,000	2191,000	2140,500	2138,000	2276,500	2261,500	1960,500
Wilcoxon W	6880,500	3220,000	3416,000	3365,500	3363,000	7029,500	3486,500	6713,500
Z	-,370	-1,743	-,877	-1,068	-,975	-,468	-,539	-1,964
Asymp. Sig. (2-tailed)	,711	,081	,380	,286	,329	,640	,590	,050

a. Grouping Variable: spol sudionika istraživanja

Drugom podhipotezom pretpostavilo se da postoje razlike u stavovima maturanata prema privatnim instrukcijama u kategoriji Razlozi pohađanje privatnih instrukcija s obzirom na školski uspjeh sudionika istraživanja. S obzirom na dobivene deskriptivne podatke o školskom uspjehu maturanata ove školske godine, u analizi se vršila usporedba maturanata koji su postigli izvrsni školski uspjeh u odnosu na ostale, odnosno one koji su postigli vrlo dobar i dobar uspjeh, s obzirom na to da se niti jedan sudionik istraživanja nije izjasnio o prosjeku ocjena dovoljan. S ciljem usporedbe maturanata, također je proveden Mann - Whitneyev U-test za nezavisne uzorke. Rezultati, prikazani u Tablici 14, pokazali su da postoji statistički značajna razlika u stavovima maturanata prema privatnim instrukcijama u kategoriji Razlozi pohađanja privatnih instrukcija s obzirom na školski uspjeh sudionika istraživanja, izuzev tvrdnje 9 (*učenici koriste privatne instrukcije jer je nastavni program preopterećen*) u kojoj nije potvrđena statistički značajna razlika, odnosno sudionici istraživanja se podjednako slažu s navedenom tvrdnjom, neovisno o svome postignutom školskom uspjehu. Time je postavljena podhipoteza potvrđena.

Maturanti s izvrsnim školskim uspjehom imaju izraženiji stav u tvrdnjama: *učenici koriste privatne instrukcije jer nastavnim programom nije obuhvaćen sav sadržaj potreban za državnu maturu; učenici koriste privatne instrukcije kako bi si povećali šansu za upis na fakultet*. U ostalim tvrdnjama izraženiji je stav maturanata koji postižu vrlo dobar i dobar uspjeh.

Razlog tome moguće je pripisati motivaciji maturanata koji postižu izvrstan školski uspjeh, ali i većem pritisku koji osjećaju oko upisa na visoko obrazovanje. Upravo državna matura te upis na fakultet glavni su pokretački njihove odluke za korištenjem privatnih instrukcija. Naime državna matura kao ispit visokog uloga, predstavlja im korak nadomak ostvarivanju vlastitih želja, ali i moguć neuspjeh. Iako je analiza rezultata pokazala da se maturanti ne slažu s tvrdnjom da nastavnim programom nije obuhvaćen sav sadržaj potreban za državnu maturu, te su uvjereni u kvalitetu obrazovnog sustava, i dalje je prisutno slaganje s tvrdnjom da privatne instrukcije povećavaju šansu za upis na fakultet, stoga i ne čudi, da im privatne instrukcije predstavljaju moguće rješenje u ostvarivanju vlastitih ciljeva, ali i daju osjećaj sigurnosti i samopouzdanja. Naime upravo nemogućnost procjene stvarne učinkovitosti privatnih instrukcija (Smyth, 2009) izvor je nade učenicima u ostvarivanju željenih ciljeva.

Tablica 14 Statistički podaci stav o privatnim instrukcijama /školski uspjeh sudionika istraživanja u kategoriji Razlozi pohađanja privatnih instrukcija

Test Statistics ^a								
	Učenici koriste privatne instrukcije jer je nastavni program preopterećen.	Učenici koriste privatne instrukcije jer nastavnim programom nije obuhvaćen sav sadržaj potreban za državnu maturu.	Učenici koriste privatne instrukcije kako bi više naučili.	Učenici koriste privatne instrukcije jer učitelji ne objašnjavaju gradivo dovoljno detaljno.	Slaba kvaliteta nastave je glavni razlog za odluku da se koriste privatne instrukcije.	Najčešće, učenici koriste privatne instrukcije kako bi povećali svoje ocjene.	Učenici koriste privatne instrukcije kako bi si povećali šansu za upis na fakultet.	Učenici koriste privatne instrukcije jer od njih to zahtijevaju njihovi roditelji.
Mann-Whitney U	2028,000	2416,000	2120,000	2277,500	2152,000	2466,000	2471,000	2520,500
Wilcoxon W	3681,000	6421,000	3773,000	3930,500	3748,000	4119,000	6476,000	4173,500
Z	-2,027	-,533	-1,906	-1,134	-1,505	-,319	-,297	-,073
Asymp. Sig. (2-tailed)	,043	,594	,057	,257	,132	,749	,766	,942

a. Grouping Variable: školski uspjeh

Trećom podhipotezom pretpostavilo se da postoje razlike u stavovima maturanata prema privatnim instrukcijama u kategoriji Razlozi pohađanje privatnih instrukcija s obzirom na iskustvo korištenja privatnih instrukcija sudionika istraživanja. S obzirom na dobivene deskriptivne podatke o korištenju privatnih instrukcija u ovoj školskoj godini, u analizi se vršila usporedba maturanata između onih koji nisu niti jednom koristili privatne instrukcije u ovo školskoj godini i ostalih, odnosno onih koji su to činili jednom do više puta u školskoj godini. S ciljem usporedbe korisnika i ne korisnika privatnih instrukcija, proveden je Mann - Whitneyev U-test za nezavisne uzorke. Rezultati, prikazani u Tablici 15, pokazali su da postoji statistički značajna razlika u stavovima maturanata prema privatnim instrukcijama u kategoriji Razlozi pohađanja privatnih instrukcija s obzirom na iskustvo maturanata u korištenju privatnih instrukcija. Time je postavljena podhipoteza potvrđena. Izuzetak su tvrdnje 10 (*Učenici koriste privatne instrukcije jer nastavnim programom nije obuhvaćen sav sadržaj potreban za državnu maturu*), 11 (*Učenici koriste privatne instrukcije kako bi više naučili*), 12 (*Učenici koriste privatne instrukcije jer učitelji ne objašnjavaju nastavni sadržaj dovoljno detaljno*), 16 (*Učenici koriste privatne instrukcije jer od njih to zahtijevaju njihovi roditelji*) u kojima nije potvrđena statistički značajna razlika, odnosno ne postoji razlika u stavu korisnika i ne korisnika privatnih instrukcija. Maturanti korisnici i ne korisnici privatnih instrukcija podjednako se slažu s tvrdnjama 11 i 12, odnosno ne slažu s tvrdnjama 10 i 16.

U većini tvrdnji dominira stav sudionika istraživanja koji su imali iskustvo korištenja privatnih instrukcija u trenutnoj školskoj godini. Razlog tome je postojanje njihovog kritičkog stava prema privatnim instrukcijama i obrazovnom sustavu. Naime maturanti koji koriste privatne instrukcije kao pomoć u učenju, mogu osjećati svojevrsnu nepravdu, jer plaćaju uslugu koju na prvom mjestu nisu trebali niti tražiti, da je obrazovni sustav ispunio svoju zadaću i očekivanja maturanata i njihovih roditelja. Također, moguće je da su ti maturanti svjesni posljedica koje osjete kao glavni korisnici privatnih instrukcija. Nadalje kao korisnici privatnih instrukcija, imaju i jasno formirane stavove o razlozima korištenja privatnih instrukcija, nego maturanti koji nisu koristili privatne instrukcije u trenutnoj školskoj godini.

Tablica 15 Statistički podaci stav o privatnim instrukcijama /iskustvo korištenja privatnih instrukcija sudionika istraživanja u kategoriji Razlozi pohađanja privatnih instrukcija

Test Statistics ^a								
	Učenici koriste privatne instrukcije jer je nastavni program preopterećen.	Učenici koriste privatne instrukcije jer nastavnim programom nije obuhvaćen sav sadržaj potreban za državnu maturu.	Učenici koriste privatne instrukcije kako bi više naučili.	Učenici koriste privatne instrukcije jer učitelji ne objašnjavaju gradivo dovoljno detaljno.	Slaba kvaliteta nastave je glavni razlog za odluku da se koriste privatne instrukcije.	Najčešće, učenici koriste privatne instrukcije kako bi povećali svoje ocjene.	Učenici koriste privatne instrukcije kako bi si povećali šansu za upis na fakultet.	Učenici koriste privatne instrukcije jer od njih to zahtijevaju njihovi roditelji.
Mann-Whitney U	1645,000	1300,000	1259,000	1397,000	1454,500	1608,000	1728,500	1266,500
Wilcoxon W	5300,000	5041,000	5000,000	5138,000	5109,500	5349,000	5469,500	2127,500
Z	-,556	-2,650	-2,946	-2,070	-1,641	-,899	-,199	-2,885
Asymp. Sig. (2-tailed)	,578	,008	,003	,038	,101	,368	,842	,004

a. Grouping Variable: korisnik/ne korisnik privatnih instrukcija

U okviru trećeg problema ispitalo se postoji li statistički značajna razlika u stavovima maturanata prema privatnim instrukcijama u kategoriji *Nejednake šanse*, s obzirom na spol, školski uspjeh i iskustvo korištenja privatnih instrukcija. Postavljene su tri podhipoteze.

Prvom podhipotezom pretpostavilo se da postoje razlike u stavovima maturanata prema privatnim instrukcijama u kategoriji *Nejednake šanse* s obzirom na spol sudionika istraživanja. S ciljem usporedbe maturanata i maturantica proveden je Mann - Whitneyev U-test za nezavisne uzorke. Rezultati, prikazani u Tablici 16, pokazali su da postoji statistički značajna razlika u stavovima maturanata prema privatnim instrukcijama u kategoriji *Nejednake šanse* s obzirom na spol sudionika istraživanja, te je time postavljena podhipoteza potvrđena.

Provedenom analizom utvrđeno je da maturanti imaju izraženiji stav prema privatnim instrukcijama u većini postavljenih tvrdnji, izuzev tvrdnji 5 (*Učitelji se ponašaju bolje prema učenicima koji pohađaju privatne instrukcije nego prema učenicima koji to ne čine*); 6 (*Učitelji se ponašaju gore prema učenicima koji pohađaju privatne instrukcije nego prema učenicima koji to ne čine*); 7 (*Učiteljima ne bi smjelo biti dopušteno pružati privatne instrukcije vlastitim učenicima*), u kojima je izraženiji stav maturantica.

Moguće objašnjenje dobivenih rezultata je osjećaj obrazovne nejednakosti koji je izraženiji kod maturantica, nego maturanata, čime su i osjetljivije na oblike nepravde i opresije. Također, moguće je da maturantice imaju visoko postavljene norme i mišljenja o tome što je ispravno, a što ne ispravno, za razliku od maturanata.

Tablica 16 Statistički podaci stav o privatnim instrukcijama /spol sudionika istraživanja u kategoriji Nejednake šanse

Test Statistics ^a									
	Samo si učenici iz dobrostojećih obitelji mogu priuštiti privatne instrukcije.	Uobičajeno je da učenik pita svog učitelja/svoju učiteljicu da mu održi privatne instrukcije.	Učitelji potiču učenike, koji imaju problema s gradivom, da odu na privatne instrukcije.	Jedan od glavnih razloga održavanja privatnih instrukcija je da učitelji imaju dodatan izvor prihoda.	Učitelji se ponašaju bolje prema učenicima koji pohađaju privatne instrukcije nego prema učenicima koji to ne čine.	Učitelji se ponašaju gore prema učenicima koji pohađaju privatne instrukcije nego prema učenicima koji to ne čine.	Učiteljima ne bi smjelo biti dopušteno pružati privatne instrukcije vlastitim učenicima.	Općenito su privatne instrukcije skupe.	Učenici dobrostojećih roditelja/skrbnika mogu si priuštiti kvalitetnije privatne učitelje.
Mann-Whitney U	2265,500	2161,000	2348,000	2356,500	1958,000	2178,500	2172,000	2093,500	2095,500
Wilcoxon W	7018,500	6914,000	7101,000	7109,500	3183,000	3403,500	3397,000	6846,500	6848,500
Z	-,525	-1,002	-,131	-,089	-1,914	-,922	-,888	-1,326	-1,262
Asymp. Sig. (2-tailed)	,600	,316	,896	,929	,056	,357	,374	,185	,207

a. Grouping Variable: spol sudionika istraživanja

Drugom podhipotezom pretpostavilo se da postoje razlike u stavovima maturanata prema privatnim instrukcijama u kategoriji Nejednake šanse s obzirom na školski uspjeh sudionika istraživanja. S obzirom na dobivene deskriptivne podatke o školskom uspjehu maturanata ove školske godine, u analizi se vršila usporedba maturanata koji su postigli izvrsni školski uspjeh u odnosu na ostale, odnosno one koji su postigli vrlo dobar i dobar uspjeh, s obzirom da se niti jedan sudionik istraživanja nije izjasnio o prosjeku ocjena dovoljan. S ciljem usporedbe maturanata također je proveden Mann - Whitneyev U-test za nezavisne uzorke.

Rezultati, prikazani u Tablici 17, pokazali su da postoji statistički značajna razlika u stavovima maturanata prema privatnim instrukcijama u kategoriji Nejednake šanse s obzirom na školski uspjeh sudionika istraživanja, izuzev tvrdnje 2 (*Uobičajeno je da učenik pita svog učitelja/svoju učiteljicu da mu održi privatne instrukcije*) u kojoj nije potvrđena statistički značajna razlika, odnosno maturanti se podjednako ne slažu s navedenom tvrdnjom, neovisno o svome postignutom školskom uspjehu. Time je postavljena podhipoteza potvrđena.

Sudionici istraživanja s izvrsnim školskim uspjehom imaju izraženiji stav u tvrdnjama: *učiteljima ne bi smjelo biti dopušteno pružati privatne instrukcije vlastitim učenicima i učenici dobrostojećih roditelja/skrbnika mogu si priuštiti kvalitetnije privatne učitelje*, dok je u ostalim tvrdnjama izraženiji stav maturanata koji postižu vrlo dobar i dobar uspjeh.

Tablica 17 Statistički podaci stav o privatnim instrukcijama /školski uspjeh sudionika istraživanja u kategoriji Nejednake šanse

Test Statistics ^a									
	Samo si učenici iz dobrostojećih obitelji mogu priuštiti privatne instrukcije.	Uobičajeno je da učenik pita svog učitelja/svoju učiteljicu da mu održi privatne instrukcije.	Učitelji potiču učenike, koji imaju problema s gradivom, da odu na privatne instrukcije.	Jedan od glavnih razloga održavanja privatnih instrukcija je da učitelji imaju dodatan izvor prihoda.	Učitelji se ponašaju bolje prema učenicima koji pohađaju privatne instrukcije nego prema učenicima koji to ne čine.	Učitelji se ponašaju gore prema učenicima koji pohađaju privatne instrukcije nego prema učenicima koji to ne čine.	Učiteljima ne bi smjelo biti dopušteno pružati privatne instrukcije vlastitim učenicima.	Općenito su privatne instrukcije skupe.	Učenici dobrostojećih roditelja/skrbnika mogu si priuštiti kvalitetnije privatne učitelje.
Mann-Whitney U	2323,000	1975,500	2296,000	2339,000	2493,000	2494,500	2367,000	2482,000	2372,000
Wilcoxon W	3976,000	3628,500	3949,000	3992,000	4146,000	4147,500	6372,000	4135,000	6377,000
Z	-,977	-2,524	-1,070	-,855	-,193	-,189	-,713	-,247	-,715
Asymp. Sig. (2-tailed)	,328	,012	,285	,392	,847	,850	,476	,805	,475

a. Grouping Variable: školski uspjeh

Trećom podhipotezom pretpostavilo se da postoje razlike u stavovima maturanata prema privatnim instrukcijama u kategoriji Nejednake šanse s obzirom na iskustvo sudionika istraživanja u korištenju privatnih instrukcija. S obzirom na dobivene deskriptivne podatke o korištenju privatnih instrukcija u ovoj školskoj godini, u analizi se vršila usporedba maturanata između onih koji nisu niti jednom koristili privatne instrukcije u ovo školskoj godini i ostalih, odnosno onih koji su to činili jednom do više puta u školskoj godini. S ciljem usporedbe korisnika i ne korisnika privatnih instrukcija, proveden je Mann - Whitneyev U-test za nezavisne uzorke. Rezultati, prikazani u Tablici 18, pokazali su da postoji statistički značajna razlika u stavovima maturanata prema privatnim instrukcijama u kategoriji Nejednake šanse s obzirom na iskustvo sudionika istraživanja u korištenju privatnih instrukcija. Time je postavljena podhipoteza potvrđena. Izuzetak je tvrdnja: *učenici dobrostojećih roditelja/skrbnika mogu si priuštiti kvalitetnije privatne učitelje*, u kojoj ne postoji statistički značajna razlika u stavovima sudionika istraživanja prema privatnim instrukcijama, odnosno između maturanata korisnika i ne korisnika privatnih instrukcija postoji podjednako slaganje s navedenom tvrdnjom.

Ispitanici koji nisu koristili privatne instrukcije imaju izraženiji stav u tvrdnjama 1 (*samo si učenici iz dobrostojećih obitelji mogu priuštiti privatne instrukcije*); 4 (*jedan od glavnih razloga održavanja privatnih instrukcija je da učitelji imaju dodatan izvor prihoda*); 8 (*općenito su privatne instrukcije skupe*); 17 (*učenici dobrostojećih roditelja/skrbnika mogu si priuštiti kvalitetnije privatne učitelje*). Zanimljivo je kako maturanti koji nisu koristili privatne instrukcije ove školske godine imaju izraženiji stav od maturanata korisnika instrukcija u ovoj školskoj godini po pitanju cijene privatnih instrukcija, odnosno smatraju da su privatne instrukcije pretjerano skupe, stoga navedeno može biti jedan od mogućih razloga njihovog ne korištenja istih, kao i mišljenje da su kvalitetne instrukcije dostupnije isključivo dobrostojećim obiteljima što može biti značajan ograničavajući faktor u njihovoj, kao prvo, dostupnosti, a drugo, korištenju. U ostalim tvrdnjama izraženiji je stav sudionika istraživanja koji su koristili privatne instrukcije u ovoj školskoj godini.

Tablica 18 Statistički podaci stav o privatnim instrukcijama /iskustvo korištenja privatnih instrukcija sudionika istraživanja u kategoriji Nejednake šanse

Test Statistics ^a									
	Samo si učenici iz dobrostojećih obitelji mogu priuštiti privatne instrukcije.	Uobičajeno je da učenik pita svog učitelja/svoj u učiteljicu da mu održi privatne instrukcije.	Učitelji potiču učenike, koji imaju problema s gradivom, da odu na privatne instrukcije.	Jedan od glavnih razloga održavanja privatnih instrukcija je da učitelji imaju dodatan izvor prihoda.	Učitelji se ponašaju bolje prema učenicima koji pohađaju privatne instrukcije nego prema učenicima koji to ne čine.	Učitelji se ponašaju gore prema učenicima koji pohađaju privatne instrukcije nego prema učenicima koji to ne čine.	Učiteljima ne bi smjelo biti dopušteno pružati privatne instrukcije vlastitim učenicima.	Općenito su privatne instrukcije skupe.	Učenici dobrostojećih roditelja/skrbnika mogu si priuštiti kvalitetnije privatne učitelje.
Mann-Whitney U	2427,500	2556,500	2492,500	2430,500	2482,000	2451,000	2262,500	2298,000	2119,000
Wilcoxon W	4257,500	6297,500	6233,500	4260,500	6223,000	6192,000	6003,500	4128,000	3949,000
Z	-,692	-,105	-,386	-,642	-,430	-,576	-1,323	-1,268	-1,986
Asymp. Sig. (2-tailed)	,489	,917	,700	,521	,667	,564	,186	,205	,047

a. Grouping Variable: korisnik/ne korisnik privatnih instrukcija

10. Rasprava

10.1. Rasprava o rezultatima istraživanja

Prvi problem ovog istraživanja bio je ispitati jesu li stavovi maturanata o privatnim instrukcijama pozitivni u kategorijama *Razlozi pohađanja privatnih instrukcija i Nejednake šanse*. S obzirom na dvije navedene kategorije postavljene su i dvije podhipoteze. Provedenom analizom, prva podhipoteza je prihvaćena, te je utvrđeno da su stavovi maturanata u kategoriji *Razlozi pohađanja privatnih instrukcija* pozitivni, odnosno većina odgovora maturanata na postavljene tvrdnje bila je „slažem se“ ili „u potpunosti se slažem“. Dobiveni rezultat je očekivan i u skladu s prethodno provedenim istraživanjima na sličnu tematiku.

Zanimljivo je kako se najveći broj sudionika istraživanja (83,5%) slaže s tvrdnjom *da učenici najčešće koriste privatne instrukcije kako bi povećali svoje ocjene*, što ukazuje na dominirajuću popravnu funkciju privatnih instrukcija, što je u skladu i s rezultatima istraživanja autora Jokić i Ristić Dedić (2011, 2014) koji su također ukazali na dominirajuću popravnu funkciju privatnih instrukcija među hrvatskim srednjoškolcima. Potom, više od 80% maturanata slaže se s tvrdnjama: *učenici koriste privatne instrukcije jer učitelji ne objašnjavaju nastavni sadržaj dovoljno detaljno i slaba kvaliteta nastave je glavni razlog za odluku da se koriste privatne instrukcije*. Do sličnih rezultata došli su i istraživači Husremović i Trbić (2006) koji navode kvalitetu formalnog sustava obrazovanja i pripremu za ispite kao neke od glavnih razloga pohađanja privatnih instrukcija; konkretnije ističu preopterećenost nastavnog programa i izostanak detaljnog objašnjavanja nastavnog sadržaja kao vodeće razloge učenika za donošenje odluke o pohađanju privatnih instrukcija.

Dobivenim istraživanjem većina maturanata slaže se s tvrdnjom *da učenici koriste privatne instrukcije kako bi si povećali šansu za upis na fakultet*. Naime, brojni autori (Jokić i Ristić Dedić, 2007; Bray, 2007; Smyth, 2009; Hajar, 2018) su upozoravali na problem širenja privatnih instrukcija zbog uvođenja ispita visokih uloga koji, ne samo da, monopoliziraju smjer poučavanja i učenja u nastavi, tzv. *teaching to test*, već posljedično utječu na podjelu učenika na one koji su ostvarili uspjeh na ispitu i upisali željeni fakultet i one koji nisu postigli očekivani rezultat. Zanimljivo je kako unatoč visokom slaganju s navedenom tvrdnjom, maturanti se ne slažu s tvrdnjom *da učenici koriste privatne instrukcije jer nastavnim programom nije obuhvaćen sav sadržaj potreban za državnu maturu*. Očekivalo se da će se većina sudionika istraživanja složiti s navedenom tvrdnjom, jer državna matura predstavlja ispit visokog uloga, no tome nije bio slučaj. Navedeno ohrabruje, jer ukazuje ne samo u vjeru maturanata u kvalitetu

obrazovnog sustava, već i na izostanak mogućih etičkih problema u radu nastavnika, jer maturanti procjenjuju da su im znanja i vještine koje su stekli u školi dovoljne da uspješno polože ispit državne mature.

Većina maturanata se ne slaže s tvrdnjom da koriste privatne instrukcije jer to od njih zahtijevaju njihovi roditelji što je također suprotno očekivanjima, jer su brojni autori (Davis 2004; Bray, 2006; Smyth, 2009; Jayachandran, 2014; Hajar, 2018) istaknuli kako jedan od mogućih razloga pohađanja privatnih instrukcija je upravo želja roditelja. Razlog tome je nemogućnost procjene roditelja i učenika stvarne učinkovitosti privatnih instrukcija kao i želja roditelja da pruže i osiguraju svojoj djeci najbolje šanse kao dio tzv. „intenzivnog roditeljstva“.

Druga postavljena podhipoteza, stavovi maturanata su pretežito pozitivni u kategoriji *Nejednake šanse*, također je potvrđena, odnosno većina odgovora maturanata na postavljene tvrdnje bila je „slažem se“ ili „u potpunosti se slažem“. Dobiveni rezultat je očekivan s obzirom na postojeća istraživanja u Hrvatskoj, no nije u skladu s prethodno provedenim istraživanjima na sličnu tematiku. Naime, brojna istraživanja (Ireson, 2004; Ireson i Rushforth, 2005; Bray i Silova, 2006; Bray, 2007; Jokić i Ristić Dedić, 2007; Bray i Kwo, 2013; Hajar, 2018) istaknula su kako privatne instrukcije koriste ne samo učenici dobrostojećih obitelji, već i oni iz obitelji slabijeg ekonomskog statusa. Do sličnih podataka došlo se i u ovom istraživanju, gdje se većina maturanata slaže da su privatne instrukcije skupe, da su dostupne većini učenika, no većina ističe kako si učenici dobrostojećih roditelja/skrbnika mogu priuštiti kvalitetnije privatne učitelje.

Većina maturanata, 92,5% ne slaže se s tvrdnjom *uobičajeno je da učenik pita svog učitelja/svoju učiteljicu da mu održi privatne instrukcije* što ukazuje da u Hrvatskoj nije uobičajena praksa nastavnika o pružanju usluge privatnih instrukcija vlastitim učenicima, što je u skladu s rezultatima istraživanja autora Ristić Dedić i Jokić (2011) koji su također zabilježili gotov izostanak pružanja usluge privatnih instrukcija učitelja vlastitim učenicima. Također, većina maturanata ne uočava razlike u ponašanju nastavnika prema učenicima koji koriste, odnosno ne koriste privatne instrukcije. Navedeni podaci odudaraju od rezultata prijašnjih istraživanja u svijetu (Silova i Kazimzade, 2006; Bray, 2007; Bray i Kwo, 2013; Jayachandran, 2014), koja su istaknula mnogo veće etičke probleme u radu nastavnika i zabilježila različite oblike korupcije u obrazovanju. Također, ovim istraživanjem nije potvrđena praksa poticanja učenika od strane nastavnika na uzimanje privatnih instrukcija što je bio često

zabilježen slučaj u drugim zemljama svijeta primjerice Azerbajdžan, Gruzija, Mongolija i dr. (Silova i Kazimzade, 2006; Bray, 2007).

Drugi postavljeni problem ovog istraživanja bavio se utvrđivanjem razlika u stavovima maturanata prema privatnim instrukcijama u kategoriji *Razlozi pohađanje privatnih instrukcija* s obzirom na spol, školski uspjeh sudionika istraživanja i iskustvo korištenja privatnih instrukcija. U skladu sa tri navedene kategorije, postavljene su i tri podhipoteze. Prvom podhipotezom utvrđeno je postojanje razlike u stavovima maturanata prema privatnim instrukcijama u kategoriji *Razlozi pohađanje privatnih instrukcija* s obzirom na spol, pri čemu su stavovi maturantica izraženiji. Drugom podhipotezom utvrđeno je postojanje razlike u stavovima maturanata prema privatnim instrukcijama u kategoriji *Razlozi pohađanje privatnih instrukcija* s obzirom na školski uspjeh sudionika istraživanja, pri čemu su stavovi maturanata vrlo dobrog i dobrog uspjeha izraženiji. Trećom podhipotezom utvrđeno je postojanje razlike u stavovima maturanata prema privatnim instrukcijama u kategoriji *Razlozi pohađanje privatnih instrukcija* s obzirom na iskustvo maturanata u korištenja privatnih instrukcija, pri čemu su stavovi korisnika bili mnogo izraženiji od stavova ne korisnika. Treći postavljeni problem ovog istraživanja bavio se utvrđivanjem razlika u stavovima maturanata prema privatnim instrukcijama u kategoriji *Nejednake šanse* s obzirom na spol, školski uspjeh sudionika istraživanja i iskustvo korištenja privatnih instrukcija. U skladu na tri navedene kategorije, postavljene su i tri podhipoteze. Prvom podhipotezom utvrđeno je postojanje razlike u stavovima maturanata prema privatnim instrukcijama u kategoriji *Nejednake šanse* s obzirom na spol, pri čemu su stavovi maturanata izraženiji od stavova maturantica. Drugom podhipotezom utvrđeno je postojanje razlike u stavovima maturanata prema privatnim instrukcijama u kategoriji *Nejednake šanse* s obzirom na školski uspjeh sudionika istraživanja, pri čemu su stavovi maturanata vrlo dobrog i dobrog uspjeha izraženiji. Trećom podhipotezom utvrđeno je postojanje razlike u stavovima maturanata prema privatnim instrukcijama u kategoriji *Nejednake šanse* s obzirom na iskustvo maturanata u korištenja privatnih instrukcija, pri čemu su stavovi korisnika bili mnogo izraženiji od stavova ne korisnika.

Rezultati dobiveni u kategorijama *Razlozi pohađanja privatnih instrukcija* i *Nejednake šanse* ukazuju da sudionici istraživanja imaju već formiran stav o privatnim instrukcijama. Dobiveni rezultati u skladu su s prethodnim istraživanjima ove tematike koji ukazuju da učenice češće koriste privatne instrukcije od učenika, također korištenje privatnih instrukcija izraženije je kod onih koji imaju visoko razvijene sposobnosti i vještine kao i želju za upisom na visoko obrazovanje (Smyth, 2008). Podaci dobiveni ovim istraživanjem upozoravaju na problematiku

organizacije i provođenja procesa poučavanja i učenja u školama, posebice po pitanju kvalitete same nastave, učinkovitosti poučavanja nastavnika i preopterećenosti nastavnog plana i programa. Maturanti su izrazito kritični kada je riječ o mogućim razlozima pohađanja privatnih instrukcija posebice jer oni proizlaze iz popravne funkcije privatnih instrukcija, odnosno maturanti ih koriste kako bi popravili i poboljšali svoje ocjene i uspješno se pripremili za ispitivanja. Zanimljivo je kako stavovi maturanata po pitanju jednakosti šansi nisu toliko kritični, odnosno maturanti ne procjenjuju postojanje moguće korupcije u obrazovanju, odnosno nastavnička profesija nije dotakla „dno društva“ zbog kojeg bi nastavnici bili prisiljeni pružati uslugu privatnih instrukcija vlastitim učenicima ili namjerno izuzimati nastavne sadržaje iz predviđenog plana poučavanja kako bi si osigurali tržište za svoje usluge; niti mogućnosti da privatne instrukcije pridonose društvenoj stratifikaciji što je suprotno rezultatima dosadašnjih istraživanja (Ireson, 2004; Ireson i Rushforth, 2005; Bray i Silova, 2006; Bray, 2007; Jokić i Ristić Dedić, 2007; Bray i Kwo, 2013) koja su istaknula značajan problem pojave privatnih instrukcija kao čimbenika koji pridonosi raslojavanju društva na korisnike i ne korisnike. Jesu li maturanti ovog istraživanja pretjerano optimistično ili nedovoljno osviješteni o pojavi društvene nejednakosti teško je utvrditi na temelju dobivenih rezultata, no potrebno je biti oprezan u tumačenjima i donošenju zaključaka s obzirom da je riječ o prigodnom uzorku i mogućnosti davanja socijalno poželjnih odgovora.

10.2. Metodološki nedostaci istraživanja

Potrebno je osvijestiti postojanje nekolicine metodoloških nedostataka i ograničenja u ovom istraživanju. Prvenstveno nedostatak istraživanja je u korištenom uzorku, koji je prigodan, stoga onemogućava vršenje generalizacije na populaciju. Također, uzorak su činili isključivo sudionici istraživanja jedne škole, gimnazijskog usmjerenja. Kako bi ovo istraživanje dobilo na širini i većom značaju potrebno je u budućim istraživanjima ispitati i stavove maturanata strukovnih škola, kao i učenike nižih razreda, ne isključivo učenike završnih razreda. Nadalje, s obzirom na to da je instrument preuzet od drugih autora, potrebno je naglasiti moguća nepodudaranja s prethodnim istraživanjima kao posljedica prevođenja postavljenih varijabli na hrvatski jezik, pri čemu je moglo doći do promjene izvornog značenja čestica. Nedostatak ovog istraživanja je i u samom anketiranju maturanata koje je vršeno u razredima, pri čemu je bila smanjena mogućnost samostalnog ispunjavanja anketnog upitnika, što je moglo utjecati na iskrenost sudionika istraživanja i problem davanja socijalno poželjnih odgovora.

Također, s obzirom na opseg diplomskog rada, ovim istraživanjem nisu obuhvaćeni pripremni tečajevi kao oblik privatnih instrukcija koji poprimaju sve veći značaj među hrvatskim srednjoškolcima. Budući radovi trebali bi u svojim istraživanjima uključiti pripremne tečajeve, ali i druge oblike privatnih instrukcija poput onih na daljinu korištenjem različitih vrsta informacijsko – komunikacijske tehnologije.

S obzirom da hrvatski obrazovni sustav veliku važnost pridaje izgradnji i ostvarivanju partnerstva škole i roditelja, istraživanja privatnih instrukcija trebala bi se usmjeriti i na stavove roditelja o problematici privatnih instrukcija, s obzirom da su prijašnja istraživanja potvrdila veliku ulogu roditelja u donošenju odluke u pohađanju privatnih instrukcija za svoju djecu. Osim stavova i mišljenja roditelja, potrebno je usmjeriti se i na nastavnike te ispitati načine na koje oni mogu spriječiti ili dodatno potaknuti korištenje privatnih instrukcija.

Buduća istraživanja trebaju se usmjeriti i na mišljenja stručnih suradnika koji su odgovorni za organizaciju cjelokupnog odgojno – obrazovnog procesa i suzbijanje pojave nejednakosti među učenicima, kao i osiguravanju jednakih uvjeta i pružanju dodatnih mogućnosti učenicima za stjecanje potrebnih znanja i vještina kako ne bi bili prisiljeni pomoć tražiti izvan škole.

11. Zaključak

Privatne instrukcije su izrazito složen fenomen koji se trenutno nekontrolirano širi, poprimajući sve veći opseg. Razlog tog ubrzanog širenja je upravo nemogućnost određivanja oblika fenomena, kao niti njegovih granica. Oblik sjene, omogućio je privatnim instrukcijama da ne kontrolirano rastu i razvijaju se paralelno s rastom i razvojem obrazovnog sustava, bez kojeg ne bi niti postojale. Pitanje koje si trebamo postaviti nije jesu li privatne instrukcije dobre ili loše, već kakva je kvaliteta obrazovnog sustava koja je rezultirala pojavom istih. Trenutni dosezi privatnih instrukcija dovoljni su za oglašavanje uzbune, odbacivanje poveza s očiju i suočavanje s nedostacima obrazovnog sustava koji je odavno pobacio i izgubio svoje mjesto na tronu važnosti i vrijednosti, podredivši se tržištu i pukoj marketizaciji.

Ovaj rad imao je za cilj prikazati samo neke aspekte privatnih instrukcija kao i specifičnosti istih s obzirom na obrazovni sustav u kojem se razvijaju. Cilj istraživanja bio je ispitati stavove maturanata o pojedinim segmentima privatnih instrukcija u srednjoškolskom obrazovanju te steći uvid u moguće razloge pohađanja istih. Dosadašnja istraživanja privatnih instrukcija izrazito su problematična zbog nekonzistentnih rezultata, koji nisu posljedica loših istraživanja, već upravo složenosti same pojave, koja prožima sve aspekte društva, od obrazovanja, ekonomije i gospodarstva, političkog uređenja te kulturnih vrijednosti i normi društva. Proučavanje isključivo jednog aspekta bez osvješćivanja međusobnog prožimanja svih aspekata društva sužava opseg rada i ograničava dolaženje do pravih spoznaja o privatnim instrukcijama. Privatne instrukcije postojat će sve dok obrazovni sustav ne može udovoljiti zahtjevima i potrebama društva, odnosno sve dok postoji potražnje biti će i privatnih instrukcija.

U radu su ponuđeni mogući prijedlozi političkog djelovanja na privatne instrukcije. S obzirom na situaciju u Hrvatskoj, prvi korak je uspostaviti regulaciju i kontrolu, odnosno osvijestiti postojanje privatnih instrukcija te postaviti svojevrсни zakonodavni okvir kojim bi se usluga privatnih instrukcija regulirala kao obrazovni i ekonomski fenomen.

S pedagoške perspektive privatne instrukcije su kamen spoticaja obrazovnog sustava. Iako, njihovo postojanje s jedne strane upozorava na nedostatke obrazovnog sustava, na potrebu za promjenom, s druge strane, istovremeno onemogućava provođenje te promjene jer sve dok privatne instrukcije postoje kao instant rješenje, kao gotov recept za postizanje uspjeha, pritom se uspjeh shvaća kao uspješno položen ispit, a ne cjelovit razvoj učenika, tada je svaki pokušaj mijenjanja i djelovanja otežan, ako ne i nemoguć. Rezultati ovog istraživanja pokazuju kako maturanti procjenjuju kvalitetu nastave, rad nastavnika i organizaciju cjelokupnog procesa

poučavanja i učenja nezadovoljavajućima, odnosno procjenjuju da su im privatne instrukcije potrebne da uspješno upišu fakultet, polože ispit ili isprave ocjenu. Unatoč navedenom, ohrabruje podatak o izostanku etičkih problema u radu nastavnika i korupcije u obrazovanju. Dobiveni rezultati ovog istraživanja mogu pridonijeti boljem razumijevanju fenomena privatnih instrukcija i potaknuti na osmišljanje i organizaciju aktivnosti kojima bi se umanjio utjecaj privatnih instrukcija, primjerice dodatna i dopunska nastava.

Pedagozi i drugi djelatnici obrazovnog sustava trebaju aktivno raditi na suzbijanju prepreka s kojima se svakodnevno susreću u obrazovnom sustavu, te kritički propitivati novi smjer razvoja obrazovanja, kao i njegove sjene, koji su po svemu oprečni temeljnim vrijednostima odgoja i obrazovanja kao takvih, vrijednostima temeljenima na slobodi, samostalnosti, samoostvarenju i autonomiji. Samo vođeni strašću za promjenom i vizijom poboljšanja mogu poduzimati potrebne akcije i u konačnici djelovati za bolje obrazovanje.

12. Literatura

Ajduković, M., Kolesarić, V. (2003). *Etički kodeks istraživanja s djecom*. Zagreb: Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži: Vijeće za djecu Vlade Republike Hrvatske.

Baker, D.P., Akiba, M., LeTendre, G.K., Wiseman, A.W. (2001). Worldwide Shadow Education: Outside-School Learning, Institutional Quality of Schooling, and Cross-National Mathematics Achievement. *Educational Evaluation and Policy Analysis* [online], 23 (1), 1 – 17. Preuzeto s: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.823.9077&rep=rep1&type=pdf> [15.04.2018.]

Bourdieu, P. (1986). The forms of capital. U: Richardson, J., ur., *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*. New York: Greenwood, 241-258. Preuzeto s: https://canvas.harvard.edu/files/4148520/download?download_frd=1&verifier... [15.04.2018.]

Bray, M. (2003). *Adverse effects of private supplementary tutoring; Dimensions, implications and government responses*. Paris: UNESCO: International Institute for Educational Planning. Preuzeto s: <http://unesdoc.unesco.org/images/0013/001330/133039e.pdf> [10.03.2018.]

Bray, M. (2006). Private supplementary tutoring: comparative perspectives on patterns and implications. *Compare* [online], 36 (4), 515-530. Preuzeto s: <https://doi.org/10.1080/03057920601024974> [10.03.2018.]

Bray, M. (2007). *The shadow education system: private tutoring and its implications for planners*. Paris: UNESCO: International Institute for Educational Planning. Preuzeto s: <http://unesdoc.unesco.org/images/0011/001184/118486e.pdf> [10.03.2018.]

Bray, M., Kwo, O. (2013). Behind the façade of fee-free education: shadow education and its implications for social justice. *Oxford Review of Education* [online], 39 (4), 480-497. Preuzeto s: <https://doi.org/10.1080/03054985.2013.821852> [15.04.2018.]

Bray, M., Silova, I. (2006). The Private Tutoring Phenomenon: International Patterns and Perspectives. U ESP (ur.), *Education in a Hidden Marketplace: Monitoring of Private Tutoring, Overview and Country Reports* (27-40). Preuzeto s:

https://www.opensocietyfoundations.org/sites/default/files/hidden_20070216.pdf

[10.03.2018.]

Dang, H., Rogers, F.(2008). The Growing Phenomenon of Private Tutoring: Does It Deepen Human Capital, Widen Inequalities, or Waste Resources?. *The World Bank Research Observer* [online], 23 (2), 161-200. Preuzeto s: <http://documents.worldbank.org/curated/en/620421468169465126/pdf/767860JRN0WBR000Box374387B00PUBLIC0.pdf> [15.04.2018.]

ESP (2006). *Education in a Hidden Marketplace: Monitoring of Private Tutoring*. Budapest: Education Support Program (ESP) of the Open Society Institute. Preuzet s: https://www.opensocietyfoundations.org/sites/default/files/hidden_20070216.pdf [10.03.2018.]

Hajar, A. (2018). Exploring Year 6 pupils' perceptions of private tutoring: evidence from three mainstream schools in England. *Oxford Review of Education* [online], 44 (4), 514-531. Preuzeto s: <https://doi.org/10.1080/03054985.2018.1430563> [15.04.2018.]

Husremović, Dž. i Trbić, Dž. (2006). Concepts and Issues: Bosnia and Herzegovina. U ESP (ur.), *Education in a Hidden Marketplace: Monitoring of Private Tutoring, Overview and Country Reports* (143-169). Preuzeto s: https://www.opensocietyfoundations.org/sites/default/files/hidden_20070216.pdf [10.03.2018.]

Hrvatski Jezični Portal. Dostupno na: <http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search> [10.03.2018.]

Ireson, J. (2004). Private Tutoring: how prevalent and effective is it?. *London Review of Education* [online], 2 (2), 109-122. Preuzeto s: <http://www.ingentaconnect.com/contentone/ioep/clre/2004/00000002/00000002/art00003?crawler=true&mimetype=application/pdf> [15.04.2018.]

Ireson, J., Rushforth, K. (2004). Mapping the nature and extent of private tutoring at transition points in education. *Institute of Education, University of London* [online], 1-16. Preuzeto s: http://tuitionproject.ioe.ac.uk/report/doc/mapping_tutoring_bera.pdf [15.04.2018.]

- Ireson, J., Rushforth, K. (2005). Mapping and evaluating shadow education. ESRC Research Project RES-000-23-0117 *Institute of Education, University of London*, 1-32. Preuzeto s: http://tuitionproject.ioe.ac.uk/report/doc/website_final_report.pdf [15.04.2018.]
- Jayachandran, S. (2014). Incentives to teach badly: After-school tutoring in developing countries. *Journal of Development Economics* [online], 108, 190–205. Preuzeto s: <https://doi.org/10.1016/j.jdevec.2014.02.008> [20.07.2018.]
- Jokić, B., Ristić Dedić, Z. (2007). *U SJENI: privatne instrukcije u obrazovanju Hrvatske*. Zagreb: Institut za društvena istraživanja.
- Klaić, B. (1987). *Rječnik stranih riječi: tuđice i posuđenice*. Zagreb: Nakladni zavod Matice Hrvatske.
- Liessmann, K. P. (2008). *Teorija neobrazovanosti: zablude društva znanja*. Zagreb: naklada Jesenski i Turk.
- Mijatović, A. (2000). *Leksikon temeljnih pedagoških pojmova*. Zagreb: Edip.
- Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta (2012). *Pravilnik o polaganju državne mature*. Preuzeto s: http://dokumenti.ncvvo.hr/Drzavna_matura/2013-01-07/pravilnik_polaganja_dm_2013.pdf [20.07.2018.]
- Mužić, V. (1999). *Uvod u metodologiju istraživanja odgoja i obrazovanja*. Zagreb: Educa.
- Narodne Novine (2017) *Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi* (NN 152/14). Preuzeto s: <https://www.zakon.hr/z/317/Zakon-o-odgoju-i-obrazovanju-u-osnovnoj-i-srednjoj-%C5%A1koli> [20.07.2018.]
- Palekčić, M. (2010). Herbartova teorija odgojne nastave – izvorna pedagoška paradigma. *Pedagoška istraživanja* [online], 7 (2), 319-340. Preuzeto s: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=174475 [18.08.2018.]
- Palekić M. (2015). Socijalni karakter odgoja i nastave kao forme odgoja: pedagoška teoretska perspektiva. U M. Palekčić (ur.), *Pedagoška teorijska perspektiva: značenje teorije za pedagogiju kao disciplinu i profesiju* (311-355). Zagreb: Erudita.

Pauček Šljivak, M. (2016, 22. prosinca) Profesorica reklamira svoj obrt za instrukcije u školi u kojoj radi, ravnateljica je opravdava. *INDEKS HR*. Pruzeto s: <https://www.index.hr/vijesti/clanak/profesorica-reklamira-svoj-obrt-u-skoli-gdje-radi-ravnateljica-kaze-da-se-to-ne-smije-ali-ima-opravljanje/939440.aspx> [20.07.2018]

Pavić, Ž. (2012). *Nastavni materijal iz kolegija Sociologija odgoja i obrazovanja*. Osijek: Sveučilište J. J. Strossmayera. Preuzeto s: https://www.academia.edu/10374894/Sociologija_odgoja_i_obrazovanja_%C5%BDeljko_Pavi%C4%87 [05.11.2018.]

Petz, B., Kolesarić, V., Ivanec, D. (2012). *Petzova statistika: Osnove statističke metode za nematematičare*. Jastrebarsko: Naklada Slap.

Ristić Dedić, Z. i Jokić, B. (2011): *Razvoj modela regulacije pojave privatnih instrukcija u Republici Hrvatskoj – prikaz rezultata projekta*. Zagreb: Institut za društvena istraživanja. Preuzeto s: http://www.idi.hr/wp-content/uploads/2014/03/Privatne_instrukcije_2011_Ristic_Dedic_Jokic.pdf [20.07.2018.]

Ristić Dedić, Z. i Jokić, B. (2014). *Izveštaj br. 5. Privatne instrukcije u osnovnoj školi - Serija „O učenju 2014.“*. Zagreb: Institut za društvena istraživanja u Zagrebu. Preuzeto s: <https://www.idi.hr/ucenje2014/izvjestaj5.pdf> [20.07.2018.]

Rukavina, M., Nikčević-Milković, A. (2016). Neki čimbenici odnosa adolescenata i škole. *Život i škola [online]*, 62 (2), 93-104. Preuzeto s: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=263906 [02.10.2018.]

Silova, I. i Kazmzade, E. (2006). Concepts and Issues: Azebijan. U ESP (ur.), *Education in a Hidden Marketplace: Monitoring of Private Tutoring, Overview and Country Reports* (113-143). Preuzeto s: https://www.opensocietyfoundations.org/sites/default/files/hidden_20070216.pdf [10.03.2018.]

Smyth, E. (2008). The more, the better? Intensity of involvement in private tuition and examination performance. *Educational Research and Evaluation [online]*, 14 (5), 465-476. Preuzeto s: <https://doi.org/10.1080/13803610802246395> [15.04.2018.]

Smyth, E. (2009). Buying your way into college? Private tuition and the transition to higher education in Ireland. *Oxford Review of Education* [online], 35 (1), 1-22. Preuzeto s: <https://doi.org/10.1080/03054980801981426> [15.04.2018.]

Spajić -Vrkaš, V. (2001). *Obrazovanje za ljudska prava i demokraciju: zbirka međunarodnih i domaćih dokumenata*. Zagreb: Hrvatsko povjerenstvo za UNESCO.

Sriprakash, A., Proctor, H., Hu, B. (2016). Visible pedagogic work: parenting, private tutoring and educational advantage in Australia. *Discourse: Studies in the Cultural Politics of Education* [online], 37 (3), 426-441. Preuzeto s: <https://doi.org/10.1080/01596306.2015.1061976> [15.04.2018.]

Stoll, L., Fink, D. (2000). *Mijenjajmo naše škole – Kako unaprijediti djelotvornost i kvalitetu škole*. Zagreb: Educa.

Terhart, E. (2001). *Metode poučavanja i učenja : uvod u probleme metodičke organizacije poučavanja i učenja*. Zagreb: Educa.

Von Hentig, H. (2008). *Što je obrazovanje: esej*. Zagreb: Educa.

13. Prilozi

Prilog 1. Anketni upitnik

Poštovani/a,

U okviru izrade svog diplomskog rada provodim istraživanje na temu stavova maturanata o privatnim instrukcijama. Iskreno se nadam da ćete mi sudjelovanjem u ovom anketiranju i sami pomoći.

Popunjeni upitnici su u **potpunosti anonimni**, a Vaši odgovori će biti korišteni za statističko prikazivanje rezultata u diplomskome redu. Upitnik ne predstavlja ispit znanja, nema netočnih odgovora, a predmet zanimanja je samo Vaše mišljenje o postavljenim pitanjima.

Privatne instrukcije su dodatna poduka iz školskih predmeta koja se plaća, te se **ne odnosi** na organizirane tečajeve (npr. tečajevi za prijemne ispite za upis na fakultet, ili tečajevi pripreme za državnu maturu) ili izvannastavne aktivnosti (npr. treniranje sporta, učenje stranog jezika u školi stranih jezika ili privatno s učiteljem).

Molim Vas da izdvojite 10 minuta Vašeg dragocjenog vremena i savjesno popunite anketni upitnik.

Hvala Vam na suradnji!

Upute: Anketni upitnik ispunjavate kemijskom olovkom zaokruživanjem odgovora na pojedinima pitanjima ili dopisivanjem odgovora na prazne crte.

U nastavku su tvrdnje učenika o privatnim instrukcijama. Procijeni u kojoj mjeri se slažeš s navedenim tvrdnjama tako da zacrniš jednu kućicu ispod razine slaganja (uopće se ne slažem, ne slažem se, slažem se, jako se slažem)

	Uopće se ne slažem	Ne slažem se	Slažem se	U potpunosti se slažem
1. Samo si učenici iz dobrostojećih obitelji mogu priuštiti privatne instrukcije.	☐	☐	☐	☐
2. Uobičajeno je da učenik pita svog učitelja/svoju učiteljicu da mu održi privatne instrukcije.	☐	☐	☐	☐
3. Učitelji potiču učenike, koji imaju problema s gradivom, da odu na privatne instrukcije.	☐	☐	☐	☐
4. Jedan od glavnih razloga održavanja privatnih instrukcija je da učitelji imaju dodatan izvor prihoda.	☐	☐	☐	☐
5. Učitelji se ponašaju bolje prema učenicima koji pohađaju privatne instrukcije nego prema učenicima koji to ne čine.	☐	☐	☐	☐
6. Učitelji se ponašaju gore prema učenicima koji pohađaju privatne instrukcije nego prema učenicima koji to ne čine.	☐	☐	☐	☐
7. Učiteljima ne bi smjelo biti dopušteno pružati privatne instrukcije vlastitim učenicima.	☐	☐	☐	☐
8. Općenito su privatne instrukcije skupe.	☐	☐	☐	☐
9. Učenici koriste privatne instrukcije jer je nastavni program preopterećen.	☐	☐	☐	☐

10. Učenici koriste privatne instrukcije jer nastavnim programom nije obuhvaćen sav sadržaj potreban za državnu maturu.	☐	☐	☐	☐
11. Učenici koriste privatne instrukcije kako bi više naučili.	☐	☐	☐	☐
12. Učenici koriste privatne instrukcije jer učitelji ne objašnjavaju nastavni sadržaj dovoljno detaljno.	☐	☐	☐	☐
13. Slaba kvaliteta nastave je glavni razlog za odluku da se koriste privatne instrukcije.	☐	☐	☐	☐
14. Najčešće, učenici koriste privatne instrukcije kako bi povećali svoje ocjene.	☐	☐	☐	☐
15. Učenici koriste privatne instrukcije kako bi si povećali šansu za upis na fakultet.	☐	☐	☐	☐
16. Učenici koriste privatne instrukcije jer od njih to zahtijevaju njihovi roditelji.	☐	☐	☐	☐
17. Učenici dobrostojećih roditelja/skrbnika mogu si priuštiti kvalitetnije privatne učitelje.	☐	☐	☐	☐

U nastavku slijede pitanja o tebi i tvome iskustvu s privatnim instrukcijama.

1. Spol: M Ž
2. Tvoj prosjek ocjena ove školske godine:
 - A. izvrstan
 - B. vrlo dobar
 - C. dobar
 - D. dovoljan
3. Kako bi procijeni-o/la socio – ekonomski status svoje obitelji:
 - A. iznadprosječan
 - B. prosječan
 - C. ispodprosječan

4. Smatraš li da su znanja i vještine koje si stek-ao/la u školi dovoljne da uspješno položiš državnu maturu bez dodatne pomoći privatnih instrukcija?
- A. Sigurno da
 - B. Vjerojatno da
 - C. Nisam siguran/sigurna
 - D. Vjerojatno ne
 - E. Sigurno ne
5. Za koliko si predmeta **ove školske godine** koristi-o/la privatne instrukcije?
- A. Niti jedan
 - B. 1
 - C. 2
 - D. 3 i više

Hvala na sudjelovanju!

Prilog 2. Suglasnost učenika za sudjelovanje u istraživanju

SUGLASNOST

Molim Vas suglasnost za sudjelovanjem u istraživanju za potrebe diplomskog rada Vlatke Mihalić na temu stavova maturanata o privatnim instrukcijama.

(napiši svoje prezime i ime, razred tiskanim slovima na gornju crtu)

„Svojim potpisom izražavam svoj pristanak za sudjelovanje u istraživanju i potvrđujem da sam informira-n/na da je moje sudjelovanje u istraživanju dobrovoljno, da imam pravo odustati u bilo kojem trenutku, da su istraživači obvezni pridržavati se Etičkog kodeksa i da su dužni zaštititi tajnost podataka.“

(vlastiti potpis)

U Karlovcu, _____ 2018.

Prilog 3 Obavijest roditeljima

Poštovani roditelji!

Za potrebe diplomskog rada studentica pedagogije Vlatka Mihalić provodi istraživanje na temu stavova maturanata o privatnim instrukcijama.

Podaci dobiveni u ovom istraživanju bit će strogo povjerljivi i čuvani. Svi izvještaji nastali na temelju ovog istraživanja koristit će rezultate koji govore o grupi djece ove dobi općenito (nigdje se neće navoditi rezultati pojedinačnog sudionika).

Također, Vašoj djeci ćemo pobliže objasniti svrhu ispitivanja, odgovoriti na njihova pitanja, te ih zamoliti i za njihov pristanak za sudjelovanje u istraživanju. Nakon toga, ispitivanje će se obaviti samo na onim učenicima koji su pristali sudjelovati.

Ukoliko imate ikakva pitanja možete kontaktirati diplomanticu Vlatku Mihalić na sljedeću e-mail adresu: mvlatka29041994@gmail.com.